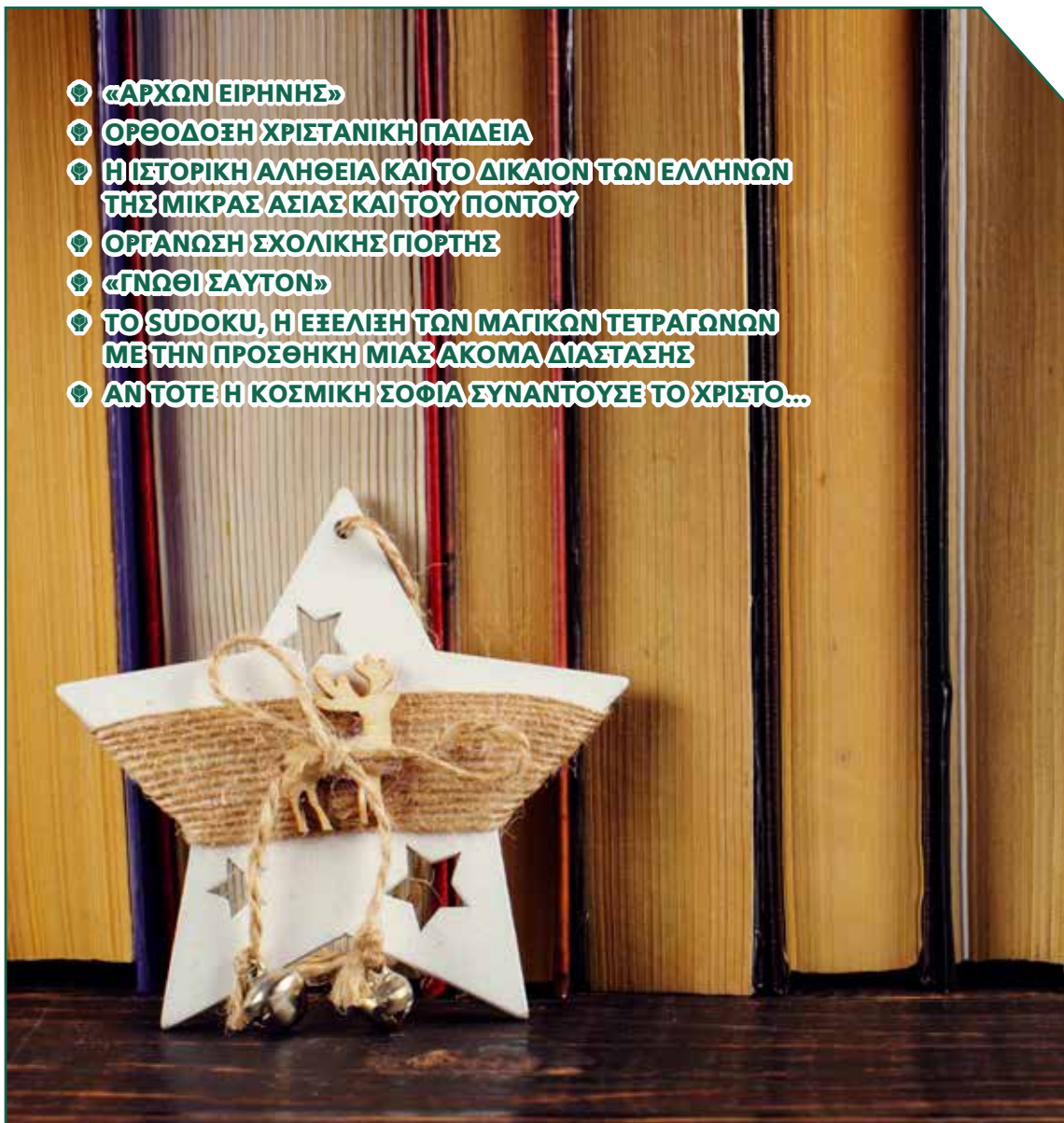

ΕΛΛΗΝΟΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΗ

Α Γ Ω Γ Η

ΔΙΜΗΝΙΑΙΟ ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΟ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ

- ❖ «ΑΡΧΩΝ ΕΙΡΗΝΗΣ»
- ❖ ΟΡΘΟΔΟΞΗ ΧΡΙΣΤΑΝΙΚΗ ΠΑΙΔΕΙΑ
- ❖ Η ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΑΛΗΘΕΙΑ ΚΑΙ ΤΟ ΔΙΚΑΙΟΝ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ ΤΗΣ ΜΙΚΡΑΣ ΑΣΙΑΣ ΚΑΙ ΤΟΥ ΠΟΝΤΟΥ
- ❖ ΟΡΓΑΝΩΣΗ ΣΧΟΛΙΚΗΣ ΓΙΟΡΤΗΣ
- ❖ «ΓΝΩΘΙ ΣΑΥΤΟΝ»
- ❖ ΤΟ ΣΥΔΟΚΟΥ, Η ΕΞΕΛΙΞΗ ΤΩΝ ΜΑΓΙΚΩΝ ΤΕΤΡΑΓΩΝΩΝ ΜΕ ΤΗΝ ΠΡΟΣΘΗΚΗ ΜΙΑΣ ΑΚΟΜΑ ΔΙΑΣΤΑΣΗΣ
- ❖ ΑΝ ΤΟΤΕ Η ΚΟΣΜΙΚΗ ΣΟΦΙΑ ΣΥΝΑΝΤΟΥΣΕ ΤΟ ΧΡΙΣΤΟ...

Περιεχόμενα

ΑΡΧΩΝ ΕΙΡΗΝΗΣ

Τοῦ κ. Ἰωάννη Μαρκότση.....129

ΟΡΘΟΔΟΞΗ ΧΡΙΣΤΑΝΙΚΗ ΠΑΙΔΕΙΑ

Τοῦ κ. Ἀλέξανδρον Κακαβούλη133

Η ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΑΛΗΘΕΙΑ ΚΑΙ ΤΟ ΔΙΚΑΙΟΝ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ ΤΗΣ ΜΙΚΡΑΣ ΑΣΙΑΣ ΚΑΙ ΤΟΥ ΠΟΝΤΟΥ

Τοῦ κ. Ἰωάννου Ν. Καλλιανιώτου.....137

ΟΡΓΑΝΩΣΗ ΣΧΟΛΙΚΗΣ ΓΙΟΡΤΗΣ

Τῆς κ. Ζωῆς Γκενάκου.....143

ΤΟ СУДОКУ, Η ΕΞΕΛΙΞΗ ΤΩΝ ΜΑΓΙΚΩΝ ΤΕΤΡΑΓΩΝΩΝ ΜΕ ΤΗΝ ΠΡΟΣΘΗΚΗ ΜΙΑΣ ΑΚΟΜΑ ΔΙΑΣΤΑΣΗΣ

Τοῦ κ. Παρασκευᾶ Λιβάνη149

ΑΝ ΤΟΤΕ Η ΚΟΣΜΙΚΗ ΣΟΦΙΑ ΣΥΝΑΝΤΟΥΣΕ ΤΟ ΧΡΙΣΤΟ...

Τοῦ κ. Ἰωάννου Μπερδαλή156

«ΤΟ ΓΝΩΘΙ ΣΑΥΤΟΝ»

Ἁγίου Νεκταρίου.....158

ΕΙΔΗΣΕΙΣ

.....159

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ ΕΤΟΥΣ 2022.....160

ΕΛΛΗΝΟΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΗ

Α Γ Ω Γ Η

ΔΙΜΗΝΙΑΙΟ ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΟ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ

Όργανο τῆς Χριστιανικῆς Ἐνώσεως Ἐκπαιδευτικῶν Λειτουργῶν

Ἰδρυτής: **Γ. Θ. Κολιτσάρας** (†1989)

Ἐκδότης - Ἰδιοκτίτης: **Χ.Ε.Ε.Α.**

Καρύτση 14, 105 61 Ἀθήνα, Τηλ.-Fax: 210 32.27.100,

e-mail: ellinochr.agogi@gmail.com

Υπεύθυνος σύμφωνα μέ τό νόμο καί ἐπιμελητής ἐκδόσεως:

Ἰωάννης Μαρκότσης, Διαγόρα 35, 153 44 Γέρακος, Τηλ.: 210 66.12.399

Διευθύνεται ἀπό Συντακτική Ἐπιτροπή

Δημιουργικό - Ἐκτύπωση

«**Λυχνία Α.Ε.**», Ἀνδραβίδας 7, 136 71 Χαμόμυλο Ἀχαρνῶν

T. 210 3410436, F. 210 3425967 • www.lychnia.com, info@lychnia.com

Τιμή τεύχους **1,50€**

Ἐτήσια συνδρομή: Ἐσωτερικοῦ 15€, Κύπρου 20€, Ἐξωτερικοῦ 20€ • 25\$

Ἀθήνα - Δεκέμβριος 2022

ΟΔΗΓΙΕΣ: Ἐπιστολές, συνεργασίες, ἐπιταγές, βιβλία καί ἄλλα ἔντυπα νά στέλνονται στό γραφεῖο τῆς Χ.Ε.Ε.Α., Καρύτση 14, 10561 Ἀθήνα.

• Τό Γραφεῖο εἶναι ἀνοικτό κάθε ἐργασίμη ἡμέρα ἀπό 9 π.μ. ἕως 1 μ.μ.

Τεύχη τοῦ περιοδικοῦ πωλοῦνται στό βιβλιοπωλεῖα τῆς «ΖΩΗΣ» στήν Ἀθήνα καί σέ ἄλλες ἐπαρχιακές πόλεις, καθώς καί στό γραφεῖο τῆς Χ.Ε.Ε.Α. στήν Ἀθήνα.

• Ἡ δημοσίευση τῶν ἄρθρων ἐγκρίνεται ἀπό τή Συντακτική Ἐπιτροπή. Ὅσοι θέλουν παρουσιάσει τῶν βιβλίων τους, παρακαλοῦνται νά ἀποστέλουν δύο ἀντίτυπα, ἕνα γιά ἀπλή ἀγγελία καί γιά τή βιβλιοθήκη τῆς Ἐνώσεως καί ἄλλο γιά τόν μέλλοντα νά κάμει τήν βιβλιοπαρουσίαση. Ἡ Συντακτική Ἐπιτροπή ἔχει τό δικαίωμα νά μὴν ἐγκρίνει τή δημοσίευση βιβλιοκρισιῶν γιά βιβλία ἄσχετα μέ τό περιεχόμενο καί τή γραμμική τοῦ περιοδικοῦ. Τήν εὐθύνη γιά τὰ δημοσιευμένα κείμενα φέρουν οἱ συγγραφεῖς τους.

Τί σοι προσενέγκωμεν,
Χριστέ,
ὅτι ὠφθης ἐπὶ γῆς
ὡς ἄνθρωπος δὲ ἡμᾶς;
ἕκαστον γὰρ
τῶν ὑπὸ σοῦ γενομένων
κτισμάτων
τὴν εὐχαριστίαν
σοι προσάγει.
Οἱ ἄγγελοι τὸν ὕμνον,
οἱ οὐρανοὶ τὸν ἀστέρα,
οἱ μάγοι τὰ δῶρα,
οἱ ποιμένες τὸ θάυμα,
ἡ γῆ τὸ σπῆλαιον,
ἡ ἔρημος τὴν φάτιν·
ἡμεῖς δὲ Μητέρα
Παρθένον
ὁ πρὸ αἰῶνων θεός,
ἐλέησον ἡμᾶς.

(ιδιόμελον Ἑσπερινοῦ
Χριστουγέννων)

«Ἄρχων εἰρήνης»*

Τοῦ κ. Ἰωάννου Μαρκότση, Θεολόγου

Βασική ἔννοια πού σχετίζεται ἀμέσως μέ τό καθ' ἑαυτό γεγονός τῶν Χριστουγέννων εἶναι ἡ «εἰρήνη». Μαζί μέ τίς κυρίως σωτηριολογικές ἔννοιες ὅπως λ.χ. «υἰοθεσία», «ἀπολύτρωση», «σωτηρία» κ.λπ. ἡ Θεία Ἐνανθρώπιση φέρνει τήν «εἰρήνη» ὡς κύρια ἔννοια τῆς παρουσίας τοῦ Σωτῆρος Χριστοῦ στόν κόσμο, σύμφωνα μέ τήν ἐνημέρωση τῶν ποιμένων ἀπό τόν ἄγγελο¹.

Ἡ σημασία αὐτῆς τῆς μοναδικῆς εἰρήνης, ἔχει ἀποτελέσει βάση πληθώρας μελετῶν, ἄρθρων, ὁμιλιῶν κ.λπ. σέ σημεῖο πού κάθε νέα παρέμβαση κινδυνεύει νά εἶναι μάταια δαπάνη χρόνου γιά συγγραφείς καί ἀναγνώστες. Τή χρονιά αὐτή ὅμως, μιά νέα συνθήκη ἔχει μπεῖ στή ζωή μας. Συνθήκη ἡ ὁποία μέ τήν ἰδιαιτερότητά της, φέρνει στό προσκήνιο τήν ἀνάγκη μιᾶς ἐπανατοποθέτησης. Καί αὐτή δέν εἶναι ἄλλη, ἀπό τήν ἐμπόλεμη κατάσταση στήν εὐρύτερη γειτονιά μας. Μέ τό ξεχωριστό μάλιστα χαρακτηριστικό, ὅτι γιά πρώτη φορά ἐδῶ καί πάνω ἀπό 100 χρόνια, συγκρούονται

μεταξύ τους δύο ὁμόδοξα ὀρθόδοξα κράτη-ἔθνη. Ὁδύνη ἀνείπωτη διακατέχει κάθε ψυχὴ ὀρθοδόξου ἀνά τήν ὑψίλιο. Δύο ἀδελφοὶ λαοί, συμπορευόμενοι γιά δεκαετίες καί αἰῶνες, βρίσκονται σέ ἐμπόλεμη κατάσταση, μέ εὐθύνη βέβαια τῆς ἰσχυρότερης δύναμης. Ἡ ὀρθόδοξη καύχησή μας ὅτι ἐν ἀντιθέσει μέ τοὺς Ρ/Κ χριστιανούς καί τοὺς κάθε προέλευσης Προτεστάντες, δέν εἶχαμε προκαλέσει αἱματοχυσία, ἀντιθέτως θυσιαζόμεστε γιά τήν ἀξίει μας καί τόν πολιτισμό μας, βρίσκεται πεταμένη σέ κάποιο καλάθι ἀχρήστων. Ἡ ἄνευ λόγου συζήτηση ἐδῶ καί κάποια χρόνια γιά τήν ἀναγνώριση ἐκ μέρους τοῦ μοναδικοῦ ἔχοντος τέτοια ἐκκλησιαστικὴ ἀρμοδιότητα –δηλ. τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου τῆς Κων/λεως- μιᾶς ἐκ τῶν πολλῶν συνόδων, κλείνει ἐμφατικά καί δείχνει ὅτι ἡ ἀπόπειρα χειραγώγησης τῆς τοπικῆς-ἐθνικῆς Ἐκκλησίας τῆς Οὐκρανίας, εἶχε ἄλλο κίνητρο. Ὅχι διακονίας ἀλλὰ κυριαρχίας. Ὅχι αὐτοκεφαλίας, ἀλλὰ χειραγώγησης καί τυρίας. Ἀποκοπή ἀπό τόν ὑπόλοιπο ὀρθόδοξο κόσμο γιά νά μπορέσει ἡ Ἐκκλησία τοῦ Χριστοῦ νά χρησιμοποιηθεῖ ὡς Δούρειος Ἴππος καί ὄχι ὡς Σῶμα Χριστοῦ πού ὀδηγεῖται στή σωτηρία, καί νά συντελέσει στήν πολιτική εἰσπήδηση καί κατάληψη. Τά δάκρυα γιά τήν ὑπό τοῦ πατριαρχείου ἐπιλεγείσα λύση, διαψεύστηκαν ἀπό τήν συμπίεση μέ τοὺς εἰσβολεῖς. Γι' αὐτό, ἡ δῆλωση τοῦ Οἴκ. Πατριάρχου πρέπει νά ἀναγνωσθεῖ μέ προσοχή, γιατί εἶναι μιά προσέγγιση πραγματικοῦ ποιμένα. Ὅπως δῆλωσε στήν «Καθημερινή» Κύπρου ἀναφερόμενος στόν πατριάρχη Μόσχας «Δέν μπορεῖς νά ἐπιμένεις στατικῶς ὅτι ἡ Οὐκρανία σοῦ ἀνήκει ἐκκλησιαστικῶς, ἀλλὰ νά ἀφήνεις τοὺς πιστοὺς τῆς ὑπαγόμενης στήν Μόσχα

* Ἡσ.9,6. Νά σημειώσουμε στό σημεῖο αὐτό, ὅτι στίς δύο κυκλοφοροῦσες ἐκδόσεις τῆς Π.Δ. στά ἑλληνικά, ὑπάρχει στό κείμενο τοῦ στ. αὐτοῦ μιά διαφορά. Ἡ ἔκδοση τῆς «Ζωῆς» (Ἀθῆναι 19737) μέ ἐπιμέλεια τοῦ Παν. Μπρατσιώτη, χρησιμοποιεῖ τό κείμενο τῆς ἔκδοσης τοῦ Tischendorf καί στό ὅποιο περιλαμβάνεται ἡ φράση «θαυμαστός σύμβουλος, Θεός ἰσχυρός, ἐξουσιαστής, ἄρχων εἰρήνης, πατήρ τοῦ μέλλοντος αἰῶνος», ἐνῶ στήν ἐκδ. τῆς Ἀποστολικῆς Διακονίας (Ἀθῆναι 1981), χρησιμοποιεῖται τό κείμενο τοῦ Alfred Rahlfs στό ὅποιο ἀπουσιάζει ἡ ἀνωτέρω φράση ἀπό τόν στίχο αὐτό. Στόν ἰστότοπο ὅμως τῆς Ἀποστολικῆς Διακονίας, ὁ στ. εἶναι ὡς τοῦ Tischendorf. Διατηροῦμε τή γραφή τοῦ Tischendorf, καθώς ἀκόμα καί στήν ὑμνογραφία ἔχουν περιληφθεῖ φράσεις αὐτῆς, καί βέβαια, περιλαμβάνεται στό μασσωρικό κείμενο.

1 Δκ. 2,14

ἐκκλησιαστικῆς δομῆς νά σκοτώνονται καί οἱ ναοί της νά καταστρέφονται ἀπό τούς Ρωσικούς βομβαρδισμούς»². Μιλάμε δηλαδή γιά πατριό καί ὄχι πατέρα.

Ἐπ’ αὐτές τίς καινοφανεῖς καταστάσεις, τίθεται ἐπί τάπητος τό ἐρώτημα γιά τό ποιά εἶναι ἐν τέλει ἡ εἰρήνη τοῦ Χριστοῦ καί ποιά τά γνωρίσματά της. Βραβεῖα εἰρήνης καί Νόμπελ εἰρήνης ἔχουν λάβει οὐκ ὀλίγοι πολεμοχαρεῖς. Ὅσοι ζητοῦν τήν εἰρήνην ἢ «εἰρήνην», πρέπει νά ξεκαθαρίσουν τήν κίνησή της. Ἄν δηλαδή ξεκινᾷ ἀπό μέσα μας προερχομένη ἄνωθεν καί ἀπλώνεται στούς πέριξ ἡμῶν, ἢ τήν ἐπιβάλλουν οἱ ἐκτός ἡμῶν καί εἴμαστε παραληπτες της. Στήν πρώτη περίπτωση, μπορεῖ κάποιος νά εἶναι σκλάβος καί νά αἰσθάνεται ἐλεύθερος. Στήν δεύτερη περίπτωση, ζεῖ τήν ἀπόλυτη σκλαβιά καί ἀνελευθερία. Ὁ εἰρηνικός ἄνθρωπος ξέρεי σέ ποιόν κόσμο ζεῖ καί συντελεῖ στό νά βιώνει τό περιβάλλον του τήν πραγματική ἐλευθερία καί τήν πραγματική εἰρήνη. Γιατί εἰρήνη δέν εἶναι «μὴ πόλεμος» ἀλλά κατάσταση μιᾶς νέας βιοτῆς πού ὁ ἴδιος ὁ Χριστός μέ τήν ἐνανθρώπησή Του φέρνει στόν κόσμο. Μιά μοναδική κατάσταση πού μόνο ὁ Θεός μπορεῖ νά προσφέρει. Ὅπως τό διατύπωσε ὁ προφήτης Ἡσαΐας «τῆς εἰρήνης αὐτοῦ οὐκ ἔστιν ὄριον»³. Ἐπειδή τῆς εἰρήνης τοῦ Χριστοῦ δέν ὑπάρχει ὄριο, κάθε ἄλλη ἀνθρώπινη εἰρήνη ἔχει ἡμερομηνία λήξης. Αὐτό πού ἤδη ξέρομε ἀπό τήν ἱστορία, μέ κατάλυση συμφῶνων εἰρήνης καί φιλίας μεταξύ τῶν λαῶν. Ἄς θυμηθοῦμε πόσα σύμφωνα εἰρήνης καταλύθηκαν στό δεύτερο παγκόσμιο πόλεμο. Δέν γίνεται μέ πολεμοχαρή διάθεση νά θέλεις εἰρήνη. Αὐτό πού ἔλεγαν οἱ λατῖνοι, ἄν θέλεις εἰρήνη προετοίμαζε πόλεμο⁴. Τό συμπέρασμα εἶναι ἀπλό. Εἰρήνη χωρίς οὐρανό δέν εὐδοκιμεῖ στήν γῆ. Εἶναι ἄνωθεν καταβαίνουσα.

2 Καθημερινή Κύπρου -News letter, Σάβ. -Κυρ.30-4/1-5/2022- (διαδίκτυο).

3 Ἡσ. 9,7

4 si vis pacem, para bellum

“Ὅπως τό διατύπωσε ὁ προφήτης Ἡσαΐας, «τῆς εἰρήνης αὐτοῦ οὐκ ἔστιν ὄριον»

Εἰρήνη καί Σωτηρία, ἡ ἐπιτομή τῶν ἀναγκαιοτήτων μας. Ὁ Κύριος συνδύασε τίς δύο αὐτές ἀλήθειες ἀπό τή γέννησή Του μέχρι τό πάθος. Τό λέει ἐκτός τοῦ ἀγγέλου καί τῶν προφητῶν, ὁ ὑμνογράφος τῆς Μεγ. Δευτέρας, ὅταν ποιητικῆ ἀδεία φέρεי τόν Κύριο νά συμβουλευεῖ τούς μαθητές «... Εἰρνεύετε ἐν ἑαυτοῖς καί πᾶσι καί ταπεινά φρονοῦντες ἀνυψώθητε»⁵. Χωρίς τήν τήρηση τῆς εἰρήνης τοῦ Χριστοῦ ἡ ὁποία πρέπει νά καλύπτει τά πάντα, δηλαδή καί μέ τόν ἑαυτό μας, καί μέ τούς γύρω μας καί μέ τόν κόσμο ὅλο, δέν μπορεῖ νά ἐπικαλεῖται κάποιος τήν ιδιότητα τοῦ μαθητῆ τοῦ Χριστοῦ. Αὐτό εἶναι καί τό πνεῦμα τῆς ἐντολῆς στήν πρός Ἑβραίους ἐπιστολή ««εἰρήνην διώκετε μετά πάντων»⁶. Ἡ εἰρήνη δέν εἶναι μιᾶ ἐπιλεκτική συμπεριφορά τῆς πρακτικῆς πού λέει «εἰρνεύω μέ κάποιους ἀλλά μέ κάποιους ἄλλους βρίσκομαι σέ ἐμπόλεμη κατάσταση». Εἰρήνη μέ ὅλους. Δυστυχῶς σήμερα, στόν χώρο τῆς ὀρθοδοξίας ἐμφιλοχερεῖ ἡ πολεμική διάθεση. Ὑπάρχει ἕνας μέγας ἀριθμός «πιστῶν» πού θεωροῦν τόν ἑαυτό τους ταγμένο στό νά βρίσκονται σέ ἐμπόλεμη κατάσταση. Ὁ μόνος πόλεμος γιά ἕναν χριστιανό, εἶναι ὁ πόλεμος κατά τῆς ἁμαρτίας καί ὄχι κατά τοῦ ἁμαρτωλοῦ, γιατί ἡ ἁμαρτία μᾶς ἀπομακρύνει ἀπό τήν ἐν Χριστῷ σωτηρία καί ὄχι οἱ ἄνθρωποι. Ἀπόδειξη, ἡ στάση τῶν μαρτύρων ἔναντι τῶν διωκτῶν τους καί τῶν δημίων τους.

Εἰρήνη μέ τούς ἐντός καί ἐκτός τῆς Ἐκκλησίας, μέ τούς ἐγγύς καί τούς μακράν.

5 α΄ τροπ. Ἡ΄ ὠδῆς Κανόνος Μεγ. Δευτέρας

6 Ἐβρ. 4,12

Ἄν ὑπάρχει κάτι πού μπορεῖ νά ἐλύσει τούς μακράν καί τούς ἐκτός, δέν εἶναι ἡ πολεμοχαρῆς μας διάθεση, ἀλλά ἡ εἰρηνική μας ζωὴ καί πρόταση.

Τότε βιώνεται πράγματι ἡ εἰρήνη ὡς καρπὸς τοῦ πνεύματος⁷. Δέν εἶναι ἀνθρώπινο δημιούργημα, δέν εἶναι ἀνθρώπινη κατασκευή, δέν εἶναι ἀναλώσιμο προϊόν, δέν χάνεται. Γιατί κάθε φορά πού αὐτονομεῖται ὡς ἀνθρώπινο κατόρθωμα, δημιουργεῖ προβλήματα καί ρήξεις. Τότε οἱ ἀνθρώπινες καρδιές βρίσκονται σέ ἀπόλυτη σύγχυση καί σέ ἀπόλυτη παραχί.

Στὴν δύσκολη αὐτὴ φάση πού διέρχεται ἡ ἀνθρωπότητα, μέ τὴν ἀγριότητα ἑνὸς πολέμου ὁμοδόξων καί αὐταδέλφων, τὰ χέρια ὄλων δεπτικά, στρέφονται στό σπῆλαιο τῆς Βηθλεέμ. Αἰτοῦν τὴν ἔλευση τοῦ μόνου ἄρχοντα τῆς εἰρήνης, γιατί, κατ' ἀναλογίαν τῆς θέσης τοῦ ἁπ. Παύλου, «αὐτός γάρ ἐστὶν ἡ εἰρήνη ἡμῶν, ὁ ποίησας τὰ ἀμφοτέρα ἕν...»⁸. Τό «ἕν» αὐτό δέν σημαίνει ἀφομοίωση, δέν σημαίνει κατάργηση ἰδιαίτερων γνωρισμάτων καί χαρισμάτων, ἀλλά συμπερίληψη καί ἀλληλοπερικύρωση. Αὐτό πού εἶναι τὸ νόημα τῆς εἰρήνης. Δέν εἶναι ἡ ἐπικράτηση τοῦ δικοῦ «μου», ἡ κυρίαρχία τοῦ θέλω «μου», ἀλλά ἡ συναντίληψη τοῦ ἄλλου. Ἡ μελέτη τῆς παγκόσμιας ἱστορίας ἀλλά καί τῆς

ἐκκλησιαστικῆς ἱστορίας, δείχνει ὅτι ἡ κατάλυση τῆς εἰρήνης ἐπέρχεται κάθε φορά πού κάποιος «μου» θέλει νά ἐπιβληθεῖ καί νά καταργήσῃ τὰ ἀντίστοιχα «μου» τῶν ἄλλων. Εἴτε λαῶν, εἴτε θρησκευτικῶν πεποιθήσεων, εἴτε πολιτικῶν συστημάτων, εἴτε οἰκονομικῶν συμφερόντων.

Ὁ «ἄρχων τῆς εἰρήνης» ὁμως ἄλλα διδάσκει καί ἄλλα περιμένει ἀπὸ μᾶς. Τό παράδειγμα Του σαφές. Δέν ἐπεβλήθη, δέν ἐξουσίασε. Πρότεινε καί ἀνέμενε καί ἀναμένει τὴν ἀποδοχὴ καί τὴν ἐλεύθερη συμπίεση. Παρότι μπορούσε νά κατεβάσει πλῆθος οὐρανίων δυνάμεων, παρεδόθη. Δέν τρο-

μοκράτησε, δέν ἀπέλησε. Χαρακτηριστικὴ ἡ διατύπωση τοῦ ἁπ. Παύλου γιὰ τὸ ἐντελῶς διαφορετικὸ νόημα τῆς εἰρήνης τοῦ Θεοῦ⁹.

Φυσικά, κάθε ἀνθρώπος καί δὴ πιστός, προβληματίζεται γιὰ τὸ πῶς πρέπει νά διαχειρισθεῖ τὴν κρίση εἰρήνης τῆς ἐποχῆς μας. Σέ κάθε πτυχὴ καί

κάθε ἔκφραση τῆς ζωῆς μας, βρισκόμαστε σέ ἀντιπαράθεση. Στόν στενὸ πυρήνα τῆς οἰκογένειας, στὴν ἐργασία μας, οἱ ἐκπαιδευτικοὶ σέ διμέτωπη μάχη μέ ἄλλους ἐκπαιδευτικούς καί τὸ ἐκπαιδευτικὸ σύστημα ἀλλά καί τὰ παιδιά, στὴν πατρίδα μας ὡς ἔθνος πού βρίσκεται ὑπὸ διαρκῆ ἀπειλή πολέμου μέ γείτονες κ.λπ. Σέ κάθε

7 Γαλ. 5,22

8 Ἐφ. 2,14

9 «ἡ εἰρήνη τοῦ θεοῦ ἡ ὑπερέχουσα πάντα νοῦν φρουρήσει τὰς καρδίας ὑμῶν καὶ τὰ νοήματα ὑμῶν ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ» Φιλιπ.4,7

Σέ έναν κόσμο έχθρικό ή πρόταση του πιστού σήμερα είναι ή επικράτηση της ειρήνης. Πρωτίστως της έσωτερικής.

έπιλογή μας, πιστεύουμε πώς έχουμε δίκιο και πιθανώς νά έχουμε. Δέν είμαστε όμως μόνοι μας πάνω στή γη, γι' αυτό πρέπει νά λαμβάνουμε σοβαρώς υπόψη μας, ότι προϋπόθεση τής ειρήνης είναι τό κοινό φρόνημα. Ποϋ όμως υπάρχει αυτό; "Όταν ό άπ. Παϋλος γράφει στους Κορινθίους «τό αυτό φρονείτε, ειρηνεύετε, και ό θεός τής αγάπης και ειρήνης έσται μεθ' υμών»¹⁰, τοποθετεί τά πράγματα στήν σωστή τους βάση. Πώς μπορείς νά φτάσεις στήν ειρηνική συνύπαρξη χωρίς κοινό φρόνημα; Ή φυσιολογική φορά τών πραγμάτων είναι κοινό φρόνημα, ειρήνη μεταξύ μας, και τότε ό Θεός τής αγάπης και τής ειρήνης θά είναι μαζί μας. Κάθε άλλη διαδρομή είναι άτελέσφορη και άναποτελεσματική. Γι' αυτό έχουμε μάχες και κρίσεις.

Έπίλογος

Πέραν του εύαγγελικού λόγου πού είναι σέ όλους γνωστός, ό άπ. Παϋλος στίς έπιστολές του έγραψε πολλάκις γιά τήν ειρήνη. Άς έστιάσουμε στήν κατάληξη ενός έκτεταμένου συλλογισμού του στό τρίτο κεφάλαιο τής έπιστολής του πρός τούς Κολοσσαείς: «και ή ειρήνη του Θεού βραβεύτω έν ταίς καρδίαις υμών εις ήν και έκλήθητε» (στ. 15). 'Ό άγιος Ίωάννης ό Χρυσόστομος, μέ βάση τό άνωτέρω σκεπτικό του άποστόλου, έκθέτει μιá αναλυτική έπιχειρηματολογία γιά τό νόημα αυτής τής ειρήνης. Ένδεικτικά έπισημαίνει ότι «...ή ειρήνη του Θεού

ή πεπνηγυία και βεβαία αυτή έστιν.... "Αν μέν δι' άνθρωπον έχης ειρήνην, ταχέως διαλύεται· έν δέ δια τόν Θεόν, ουκέτι. Τί έστιν; Ή ειρήνη του Θεού βραβεύτω έν ταίς καρδίαις υμών; Έάν μάχωνται λογισμοί δύο, μη στήσης τόν θυμόν, μη στήσης τήν έπίρρειαν κατέχουσαν τό βραβεΐον, άλλα τήν ειρήνην· οΐον, έστω τις ύβρισθεις άδίκως· από τής ύβρεως έτέχθησαν λογισμοί δύο, ό μέν κελεύων άμύνασθαι, ό δέ ένεγκεΐν, και παλαιούσιν άλλήλοις. Έάν ή ειρήνη του Θεού έστήκη βραβεύουσα, τω κελεύοντι φέρειν δίδωσι τό βραβεΐον, και καταισχύνει εκείνον. Πώς; Πείθουσα ότι ό Θεός ειρήνη έστιν, ότι ειρηνεύσεν ήμΐν. Ουχ άπλώς δείκνυσι πολύν τόν άγώνα του πράγματος. Μη θυμός, φησί, βραβεύτω, μη φιλονεικία, μη άνθρωπίνη ειρήνη· ή γάρ άνθρωπίνη ειρήνη εκ του άμύνασθαι γίνεται, εκ του μηδέν πάσχειν δεινόν. Άλλ' ου ταύτην βούλομαι, φησίν, άλλ' εκείνην, ήν ό Χριστός άφηκεν αυτός»¹¹.

Σέ έναν κόσμο έχθρικό ή πρόταση του πιστού σήμερα είναι ή επικράτηση τής ειρήνης. Πρωτίστως τής έσωτερικής. 'Ό κόσμος σήμερα, ζητά έξωτερική (δηλαδή διακρατική και κοινωνική) ειρήνη, ένω μέσα του είναι σέ έξαρση ή πολεμική του διάθεση. Πρέπει ό άγώνας όλων νά ένταθει, ώστε νά ακολουθήσουμε τό παράδειγμα του ψαλμωδού ότι «μετά τών μισούντων τήν ειρήνην ήμην ειρηνικός»¹².

Τέλος, ή Έκκλησία, πού είναι μόνος «φορέας» (=πού πρέπει νά είναι) υπεράνω φυλετικών διακρίσεων, κοινωνικών τάξεων και φύλων, άποτελεί τό μόνο επί τής γής σημείο, πηγή και πάροχο τής ειρήνης μεταξύ τών λαών. Γιατί είναι τό Σώμα του Χριστού και τό Ταμείο του Πνεύματος. Τουλάχιστον κληρός, οικογένεια και κυρίως οί εκπαιδευτικοί, αυτήν τήν αλήθεια πρέπει όφειλετικώς νά μεταδώσουν στήν νέα γενιά.

¹¹ Ίωάννου Χρυσοστόμου, Ρ.Γ.,62,355

¹² Ψλ. 119,7

¹⁰ Α' Κορ. 13,11

ΟΡΘΟΔΟΞΗ ΧΡΙΣΤΑΝΙΚΗ ΠΑΙΔΕΙΑ

Τοῦ κ. **Ἀλέξανδρου Κακαβούλη**, Καθηγητῆ Παν/μίου

Δυσοίωνες προβλέψεις

Τό δημοσίευμα τοῦ ἔγκριτου περιοδικοῦ «Ζωή» (Ὀκτ. 2022), πού ἀναφέρεται στήν «Ἀπαλλαγὴ ἀπό τὰ θρησκευτικά», ἐπαναφέρει πρὸς συζήτηση ἓνα πολυσυζητημένο θέμα τῆς γενικότερης παιδείας, ἄκρως ὄμως ἀνησυχητικό γιὰ τὴν τύχη τοῦ μαθήματος τῶν θρησκευτικῶν. Τὰ δεδομένα πού παραθέτει ὁ συντάκτης του, τὸν ὀδήγησαν στὸ εὐλογο ἐρώτημα πού θέτει καί πρὸς τὴν ὑπεύθυνη

Πολιτεία: «Σέ ἓναν κόσμο ὅπου κυριαρχεῖ ἡ κρίση τῶν ἀξιῶν, πόσο συννετό εἶναι νά ἐξοβελίζουμε τό μάθημα πού διδάσκει ἀξίες;».

Μετά ἀπό ὅσα ἀναφέρει τό δημοσίευμα γιὰ τίς γνωμοδοτήσεις τῆς Ἀρχῆς Προστασίας Προσωπικῶν Δεδομένων, πού δίνουν τὴ δυνατότητα ἀπαλλαγῆς σε μὴ Ὁρθοδόξους μαθητές ἀπὸ τό μάθημα τῶν θρησκευτικῶν, ἀλλὰ πρὸ πάντων ἡ πρόσφατη γνωμοδότησή της, πού ἀφορᾶ καί τοὺς Χριστιανούς Ὁρθοδόξους μαθητές, καταλήγει στὴ πικρὴ διαπίστωση ὅτι «τό μάθημα τῶν

Θρησκευτικῶν ὁδηγεῖται στήν ἀπαξίωση, μέ ὀρατό τόν κίνδυνο τῆς οὐσιαστικῆς κατάργησής του ἀπό τήν ἐκπαίδευση».

Καί μετά ἀπό τίς εὐστοχες, καίριες, ἀναλυτικές καί λυπηρές διαπιστώσεις γιά τόν μειωμένο ἐκκκλησιασμό τῶν Ἑλλήνων γενικά καί εἰδικότερα γιά τόν προβληματικό ἐκκκλησιασμό τῶν μαθητῶν στό σχολεῖο, πού γίνεται σέ ἄρθρο τοῦ περιοδικοῦ στό προηγούμενο τεῦχος¹, ἔχουμε τήν ἴδια πικρή γεύση ἀπό τήν ἐφαρμογή τῆς θρησκευτικῆς διδασκαλίας καί παιδείας στά σχολεῖα μας. Τό ἕνα δημοσίευμα ἀναφέρεται στή σημασία τῶν Θρησκευτικῶν γιά τή μόρφωση τῶν μαθητῶν καί τῆς κοινωνίας γενικότερα ὡς πρός τήν καλλιέργεια καί τή βίωση τῶν ἀξιών, τό ἄλλο θίγει τό σοβαρό πρόβλημα τοῦ ἐκκκλησιασμοῦ, πού ἀνήκει στό πιό οὐσιαστικό καί στό πιό ἱερό μέρος τοῦ σκοποῦ τῶν θρησκευτικῶν, πού εἶναι ἡ Ὁρθόδοξη Χριστιανική Ἀγωγή καί Παιδεία.

Τί εἶναι τά Θρησκευτικά;

Εἶναι γνωστό ὅτι τά Θρησκευτικά ἔχουν καθιερωθεῖ, κατά παράδοση καί καλόπιστα ἀρχικά, ὡς αὐτοτελές μάθημα στό ἐλληνικό σχολεῖο (δημοτικό, γυμνάσιο, λύκειο), μέ κύριο σκοπό ὅλοι οἱ διδασκόμενοι κλάδοι του (Παλαιά Διαθήκη, Καινή Διαθήκη, Ἐκκκλησιαστική Ἱστορία, Χριστιανική Ἠθική, Θρησκευσιολογία κ.ἄ.), νά συναποτελοῦν μιά ἐνιαία κατευθυντήρια γραμμή πού τείνει στόν τελικό προορισμό τοῦ μαθήματος, πού εἶναι ἡ Ὁρθόδοξη Χριστιανική Ἀγωγή καί Παιδεία. Καί μέ τήν ἀγωγή καί παιδεία αὐτή, νά ἐπιδιωχθεῖ ἡ εὐλογημένη ὥρα, πού θά ἔλθει στόν ὄριμο καί πεπαιδευμένο ἄνθρωπο, μέ τή Χάρι τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, ἡ ἀκλόνητη πίστη καί ἐμπιστοσύνη στήν ἀποκαλυμμένη ἀλήθεια καί πραγματικότητα τοῦ Θεοῦ. Μιά προϋπόθεση «ἐκ τῶν ὧν οὐκ ἄνεν», γιά νά γίνει μέλος, διά τοῦ

Ἁγίου Βαπτίσματος, τῆς ἰδρυμένης ἀπό τόν ἴδιο τόν Χριστό Ὁρθόδοξου Χριστιανικῆς Ἐκκλησίας. Ὁ ὀρθόδοξος πιστός πλέον θά ἀποφασίσει τότε, ἐντελῶς ἐλεύθερα, ἂν θά συναντήσῃ τό Θεό καί ἂν θά ἐνωθεῖ μαζί Του, στό μυστήριο τῆς Θείας Εὐχαριστίας. Στή συνέχεια, ἀφοῦ ἀγωνισθεῖ καί κατακτήσῃ, κατά τό δυνατόν, τίς ἠθικές ἀξίες καί τίς ἀνθρώπινες ἀρετές: τῆς ἀγάπης, τοῦ ἀλτρουϊσμοῦ, τῆς αὐτοθυσίας, τῆς ταπεινώσεως, τῆς ὑπομονῆς, τῆς ἐλπίδας καί ὅλες τίς ἄλλες ἀρετές πού συνθέτουν τήν ἀνθρώπινη πνευματικότητα, θά προχωρήσῃ ἀκόμη πιό ψηλά, στίς οὐράνιες ἀξίες, τοῦ θεοῦ, τοῦ ἱεροῦ, τοῦ ἁγίου, τοῦ ὀσίου, τοῦ τελείου καί τῆς «ὄντως ζωῆς» τῆς αἰωνιότητας.

Ἡ ὀνομασία τοῦ μαθήματος

Αὐτό εἶναι, ἐντελῶς συνοπτικά, τό περιεχόμενο καί ὁ τελικός σκοπός τοῦ μαθήματος τῶν Θρησκευτικῶν στή γενική ἐκπαίδευσή μας. Ἡ ὀνομασία του ὁμως δέν καλύπτει καθόλου τό περιεχόμενο καί τόν σκοπό, ὅπως ἀναφέρθηκαν παραπάνω. Ἐτυμολογικά προέρχεται ἀπό τή λέξη Θρησκεία (ἐκ τοῦ ρήματος θρησκεύω = τηρῶ θρησκευτικά καθήκοντα, προσκυνῶ, εἶμαι πιστός, θρησκός). Καθιερώθηκε ὡς ὅρος πού ἀναφέρεται στίς ποικίλες θρησκείες πού λατρεύονται ἀπό διάφορους λαούς στόν κόσμο. Ἡ Ὁρθόδοξη Χριστιανική Παιδεία (ὄχι «Χριστιανισμός» πού παραπέμπει σέ ἀνθρώπινη θεωρία) δέν εἶναι κἄν θρησκεία μέ τήν ἔννοια πού ἀποδίδεται στή λέξη. Καταχρηστικά χρησιμοποιοῦνται ἡ ὀνομασία Χριστιανική Θρησκεία καί τά συναφῆ ἄλλα ὀνόματα. Οἱ θρησκείες εἶναι ἀνθρώπινες ἀνατάσεις πού πιθανόν προσεγγίζουν τό θεῖον, ἀλλά ἡ Χριστιανική Πίστη εἶναι ἡ μόνη ἀποκαλυμμένη ἀλήθεια τῆς Ἁγίας Γραφῆς καί τῆς Ἱερᾶς Παράδοσης, δημιούργημα τοῦ Θεοῦ καί προσφορά τῆς ἀγάπης Του πρός ὅλους τούς ἀνθρώπους. Οἱ

1 Ἑλλ/κή Ἀγωγή τ. 644, σ. 72-76

θρησκευτές προέρχονται από τή γῆ καί ἀπευθύνονται στόν οὐρανό, στόν «ἄγνωστο Θεό», ἡ Χριστιανική Πίστη πηγάζει ἀπό τόν οὐρανό καί ἀπευθύνεται στό ἀνθρώπινο γένος. Ἡ ἔμφυτη *θρησκευτικότητα* τοῦ ἀνθρώπου, πού διαπιστώνεται ἀπό τήν Ψυχολογία καί ἄλλες ἐπιστῆμες (G. Allport καί ἄλλοι), συμβάλλει ὥστε οἱ θρησκευτές νά ἔχουν ὁπαδούς. Ἡ Χριστιανική Πίστη βλέπει τήν φυσική θρησκευτικότητα ὡς μιά ἐπί πλέον θεϊκή εὐλογία, πού βοηθάει τόν πιστό στήν συνάντηση καί ἔνωσή του μέ τό Θεό.

Οἱ δυσκολίες

Ὁμολογεῖται ἀπό τούς ὑπεύθυνους γιά τήν ἐκπαίδευση, ἀλλά καί ἀπό τούς ἐμπλεκόμενους ἄμεσα ἡ ἔμμεσα σ' αὐτή, ὅτι τό ἔργο γενικά τῆς παιδείας ἀντιμετωπίζει πολλές δυσκολίες. Πολύ περισσότερο οἱ δυσκολίες αὐτές βρίσκονται στή φύση καί στίς ἀπαιτήσεις τοῦ μαθήματος τῶν θρησκευτικῶν. Εἶναι πολλές καί ἀναπόφευκτες οἱ ἀτέλειες καί οἱ ἀδυναμίες τῶν ἀνθρώπων πού μετέχουν ἄμεσα ἐκ καθήκοντος καί ἔμμεσα ἀπό ἐνδιαφέρον, γιά τό μάθημα αὐτό. Ἀναφέρουμε συγκριτικά τά μαθήματα τῶν Μαθηματικῶν, τῆς Φυσικῆς, τῆς Ἱστορίας καί τῶν λοιπῶν μαθημάτων, τά ὅποια δέν παρουσιάζουν σχεδόν καμία δυσκολία, ἢ τουλάχιστον καμία ἀπό ἐκεῖνες πού υπάρχουν στό μάθημα τῶν θρησκευτικῶν. Ὅλα ἀναφέροντα σέ οὐσιαστικά ἀντικείμενα καί θέματα πού ἀφοροῦν στίς ἐπιστῆμες γιά τόν ἀνθρώπο καί τόν λοιπό ὀργανικό καί ἀνόργανο κόσμο. Γιά ὅλα ὑπάρχει συμφωνία ὡς πρός τό περιεχόμενό τους. Τό μόνο πού ἀπαιτοῦν, εἶναι ἡ κατοχή τῆς ὕλης, ἡ ψυχική καλή διάθεση καί ἡ κατάλληλη μέθοδος διδασκαλίας ἀπό τούς διδάσκοντες. Καί ἡ θέληση, ἡ προσπάθεια, οἱ ψυχικές ἱκανότητες καί πρακτικές δεξιότητες ἀπό πλευρᾶς τῶν μαθητῶν.

Καί τό μάθημα τῶν θρησκευτικῶν ἔχει τίς ἴδιες ἀπαιτήσεις μέ τά ἄλλα μαθήματα.

Ὅμως ὑπάρχουν διαφωνίες ἂν θά πρέπει κἂν νά διδάσκεται στό σχολεῖο, καί διαφοροποιήσεις ὡς πρός τήν ψυχική διάθεση, τό ἐνδιαφέρον, τήν θέληση καί τήν προσπάθεια πού ἀπαιτεῖ ἀπό τούς διδάσκοντες καί τούς μαθητές. Ἡ ἀμφισβήτηση ἂν θά πρέπει νά διδάσκεται ἢ ὄχι, προέρχεται κυρίως ἀπό δασκάλους, καθηγητές, γονεῖς, μαθητές καί ὅσους ἔχουν γνώμη, ὅπως π.χ. τά μέλη τῆς Ἀρχῆς Προστασίας Προσωπικῶν Δεδομένων. Ὅλοι αὐτοί, οἱ ὅποιοι ἐλπίζω νά ἀποτελοῦν μιά μικρή μειοψηφία, ἐπικαλοῦνται τήν ἀδυναμία τους νά πιστεῦουν,

Ἡ Χριστιανική Πίστη βλέπει τήν φυσική θρησκευτικότητα ὡς μιά ἐπί πλέον θεϊκή εὐλογία, πού βοηθάει τόν πιστό στήν συνάντηση καί ἔνωσή του μέ τό Θεό.

ἢ τήν ἐναντίωση, ἢ τήν οὐδετερότητα ἢ τήν ἀδιαφορία πρός τή θρησκεία γενικῶς. Ἡ μεγάλη ὅμως πλειοψηφία εἶναι θετικοί γιά τό μάθημα τῶν θρησκευτικῶν, ἂν καί μερικοί μπορεῖ νά αισθάνονται ὅτι εἶναι δύσκολο ἔως ἀδύνατο νά κατανοήσουν καί νά ἐφαρμόσουν ὅλο τό περιεχόμενό του. Ὑπάρχουν καί ἐκεῖνοι πού εἶναι συνειδητά πιστοί Ὀρθόδοξοι Χριστιανοί, ἔχουν προχωρήσει ἀρκετά στήν πίστη καί στήν πνευματική ζωή, ὥστε νά εἶναι σέ θέση νά διδάσκουν τό περιεχόμενό του. Τέλος ὑπάρχουν καί ὅσοι ἀγωνίζονται νά εἶναι σέ θέση νά διδάσκουν τό μάθημα τῶν θρησκευτικῶν, ὅσο τούς εἶναι δυνατόν καλύτερα, καί νά μετέχουν μαζί μέ τούς μαθητές τους, ὡς συνειδητοί πιστοί, στή λατρευτική καί μυστηριακή ζωή τῆς Ἐκκλησίας.

Γιά τό πρόβλημα πού δημιουργεῖται ἀπό

τήν παρουσία των άλλόθρησκων μαθητών, βεβαίως έχουν τό δικαίωμα ἀπαλλαγῆς τους ἀπό τό μάθημα θρησκευτικῶν, μέ τήν προϋπόθεση νά υπάρχουν στή θέση του στοιχεῖα ἄλλων συναφῶν μαθημάτων, ὅπως εἶναι ἡ Θρησκευσιολογία, ἡ Ἱστορία τῶν Θρησκευτικῶν καί ἡ Φιλοσοφία τῆς Θρησκείας. Πάντως, ἡ μαθητεία στήν Ὁρθόδοξη Χριστιανική Διδασκαλία, καί τῶν άλλόθρησκων μαθητῶν, θά συμβάλλει πολύ, ὅταν ἐλεύθερα συμμετέχουν στό μάθημα, στό νά ἀναπτύξουν πιό πολύ τήν πνευματικότητά τους καί νά ὀλοκληρώσουν τήν καλλιεργημένη μόρφωσή τους. Ἀλλά ἡ ἀπαλλαγή ἀπό τό μάθημα καί τῶν ὀρθοδόξων μαθητῶν, γιά νά μήν ἀδικούνται, δῆθεν, ἔναντι τῶν ἑτεροδόξων μαθητῶν (βάσει τῶν διατάξεων τοῦ Συντάγματος γιά τά ἴσα δικαιώματα τῶν πολιτῶν), εἶναι, τουλάχιστον, ἀφελῆς εὐαισθησία, ἀδικαιολόγητη αὐθαιρεσία καί παντελής ἄγνοια τῶν θεμάτων πού χειρίζονται.

Ἡ ποικιλία τῶν ἀντιλήψεων καί θέσεων πού πρεσβεύουν τά πρόσωπα πού συμμετέχουν ἄμεσα ἢ ἔμμεσα στή διδασκαλία τοῦ μαθήματος τῶν θρησκευτικῶν, εἶναι πράγματι ἓνα ὄξύ πρόβλημα, πού δημιουργεῖ πολλές δυσκολίες σέ οὐσιαστικό καί σέ πρακτικό ἐκπαιδευτικό ἐπίπεδο. Εἶναι ὅμως καί ἀναπόφευκτο τό πρόβλημα αὐτό. **Ἡ ἀπαίτηση τῆς ὁμοιομορφίας τῶν ἀντιλήψεων ἐδῶ, θά ἀποτελοῦσε μὴ σεβασμό στήν ἐλευθερία τοῦ προσώπου, τήν ὁποία πρῶτος σέβεται ὁ Θεός.**

Αἰσιόδοξο μήνυμα

Ἡ διδασκαλία τοῦ μαθήματος τῶν θρησκευτικῶν, μέ τά ὅποια προβλήματα πού ἐπισημαίνουμε ἀνθρωπίνως ὅτι υπάρχουν γιά τήν πλήρη πραγμάτωσή του, δέν παύει νά εἶναι τό πιό οὐσιαστικό μάθημα καί ἡ πιό ὑπέροχη πνευματική παιδεία τοῦ ἀνθρώπου, πού ὑπῆρξε στό παρελθόν καί προσφέρεται σήμερα καί θά εἶναι ἀπαραίτητη καί στό μέλλον, ὅσο ζοῦν στόν παρόντα

κόσμο οἱ ἄνθρωποι. Εἶναι μέγιστη εὐλογία καί ὑπέρτατο ἀγαθό τῆς ἀγάπης τοῦ Θεοῦ στό ἔθνος μας καί στόν κόσμο ὀλόκληρο. Ἡ Ἐκκλησία, ἔχουσα ὡς θεία ἀποστολή, νά ἀποκαλύπτει στόν ἄνθρωπο τόν Τριαδικό Θεό, Θεό Κοινωνίας καί Ἀγάπης, ἀπευθύνεται πρὸς ὅλους καί πρὸς κάθε πρόσωπο χωριστά, ὅτι «ὁ Θεός πάντας ἀνθρώπους θέλει σωθῆναι καί εἰς ἐπίγνωσιν ἀληθείας ἐλθεῖν» (Α΄ Τιμ. 2, 4). Αὐτό συνεπάγεται βαθύτατη καί διαρκῶς ἀνανεούμενη συνειδητοποίηση τῆς ἀνάγκης γιά μιὰ γνήσια ἀγαπητική σχέση καί διαπροσωπική ἐπικοινωνία καί προσέγγιση τοῦ κάθε ἀνθρώπου. Νά γίνονται καθημερινή πράξη οἱ ἀλήθειες ὅτι «Ὁ Θεός ἀγάπη ἐστὶ» (Α΄ Ἰω. 4, 8) καί ὅτι μέσα σ' αὐτή τήν ἀγάπην ὁ καθένας κατέχει μοναδική θέση. Σημαίνει ἀκόμη ὅτι τό ἐνδιαφέρον καί ἡ ἀγάπη τῆς Ἐκκλησίας ἀγκαλιάζει μέ τήν ἴδια θέρμη ὅλους, χωρίς καμία ἀπολύτως διάκριση, φυλετική, ἐθνική, θρησκευτική, κοινωνική ἢ ἄλλη, ἀπό τόν πολέμιό της, τόν ἄπιστο καί τόν ἀδιάφορο, μέχρι τόν ἀπλό πιστό καί τό πιό ἀφοσιωμένο σέ αὐτή μέλος της. Ζεῖ καί πραγματώνει τήν ἀποστολή της σέ συγκεκριμένο τόπο καί χρόνο, δρᾷ, ὡστόσο, ὡς ἀνακαινιστική «ζύμη», ἔχοντας ὡς προοπτική ὀλόκληρη τήν οἰκουμένη. Ἡ Ὁρθόδοξη Ἐκκλησία ἔχει βαθιά αὐτοσυνειδησία ὅτι εἶναι «ἡ καθολική ἐκκλησία ὀλόκληρης τῆς οἰκουμένης» (Μαρτύριον Ἁγίου Πολυκάρπου 19, 2) καί ὅτι «Τοῦ Κυρίου ἡ γῆ καί τό πλήρωμα αὐτῆς, ἡ οἰκουμένη καί πάντες οἱ κατοικοῦντες ἐν αὐτῇ» (Ψαλ. 23, 1).

Ἰδιαίτερα στήν ἐποχή μας, μέ τά τεράστια προβλήματα πού ἀντιμετωπίζουμε στήν πατρίδα μας καί σέ ὅλο τόν κόσμο (πόλεμος, ἐγκληματικότητα, καταστροφή τοῦ φυσικοῦ περιβάλλοντος κ.λπ.) ἡ Ὁρθόδοξη Χριστιανική Πίστη εἶναι ἡ μόνη δύναμη πού μᾶς κρατεῖ ὄρθιους καί ἱκανούς νά προχωροῦμε μπροστά. Νά εἴμαστε δυνατοί, ὥστε «Κί ἐναν πόντιο πτό ψηλά νά πᾶτε ἄνθρωποι, εὐχαριστῶ θά σᾶς πᾶι ὁ Θεός» (Ὁδ. Ἐλύτης «Ἐκ τοῦ Πηλοσίου», σ. 7).

Η ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΑΛΗΘΕΙΑ ΚΑΙ ΤΟ ΔΙΚΑΙΟΝ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ ΤΗΣ ΜΙΚΡΑΣ ΑΣΙΑΣ ΚΑΙ ΤΟΥ ΠΟΝΤΟΥ

Τοῦ κ. **Ἰωάννου Ν. Καλλιανιώτου**,
Καθηγητοῦ τοῦ Πανεπιστημίου τοῦ Scranton

«Οὔτοι ἐν ἄρμασι καί οὔτοι ἐν ἵπποις,
ἡμεῖς δέ ἐν ὀνόματι Κυρίου Θεοῦ ἡμῶν μεγαλυνθησόμεθα»

Ψαλμ. 19, 8

Πρόλογος: Ἱστορική Ἀλήθεια

Τό 2022 εἶναι ἡ ἑκατοστή ἡμῶν ἐπέτειος μνήμης καί θλιβερόν μνημόσυνον τῆς ἀποφράδος προσωρινῆς ὑποταγῆς τῆς Ἑλληνικῆς Μικρᾶς Ἀσίας καί τοῦ Πόντου εἰς τοὺς βαρβάρους Νεοτούρκους κατὰ τό 1922. Κατόπιν τριῶν χιλιάδων τετρακοσίων εἴκοσι δύο ἐτῶν (3.422) ἀκμῆς καί μοναδικοῦ πολιτισμοῦ καί παιδείας, ἀπό τόν 15^{ον} αἰῶνα π.Χ., ὅπου οἱ Μυκηνᾶοι ἐδημιούργησαν τὰς πρώτας Ἑλληνικάς ἀποικίας εἰς τήν Μικράν Ἀσίαν, Ἰωνίαν, Πόντον καί δὴ τήν Μίλητον, ἕως τήν καταστροφὴν τῶν Ἑλληνικῶν πόλεων καί τήν γενοκτονίαν τῶν Ἑλλήνων τῆς Μικρᾶς Ἀσίας τό 1922· ἦτο αὕτη ἡ «καθ' ἡμᾶς Ἀνατολή», ἡ ὁποία ἀπετέλει τὰ ἀποσπασθέντα δύο τρίτα (2/3) τῆς Ἑλληνικῆς ἐπικρατείας, τὰ ὁποῖα ἀναμένουν τήν δικαίαν ἐπανένωσιν μέ τήν ὑπόλοιπον Ἑλλάδα.

Ὁ Ὅμηρος ἀναφέρει εἰς τήν Ἰλιάδα (8^{ον} αἰῶνα π.Χ.) τόν δεκαετῆ πόλεμον τῶν Ἑλλήνων κατὰ τῶν Τρώων, ὁ ὁποῖος ἔλαβε χώραν τόν 12^{ον} αἰῶνα π.Χ. διὰ τήν ἐπικράτη-

σιν, ἀποίκισιν καί ἐμπορικὴν διευκόλυνσιν τῶν Ἑλληνικῶν πόλεων πέραν τῆς κυρίως Ἑλλάδος εἰς τήν Μικράν Ἀσίαν, ὅπου πλεῖσται τούτων πύρῃσκοντο ἤδη ἐκεῖ πέραν τῶν 300 χρόνων. Ὁ Φρίξος καί ἡ Ἑλλη καί τό Χρυσόμαλλον δέρας τῆς Ἑλληνικῆς μυθολογίας ἦτο Ἱστορικόν γεγονός, δι' αὐτό καί ὁ Ἰάσων μέ τοὺς Ἀργοναύτας ἀπό τήν Ἰωλκὸν τῆς Θεσσαλίας, τόν 8^{ον} αἰῶνα π.Χ. ἐπῆγαν εἰς τήν Κολχίδα (Γεωργίαν) διὰ τοῦ Εὐξείνου Πόντου, ὥστε νά πάρουν τό Χρυσόμαλλον δέρας, νά ἐκμεταλλεθοῦν οἱ Ἕλληνες τὰ Χρυσωρυχεῖα τῆς Κολχίδος. Οἱ Ἀμαζόνες ἐπίσης κατῶκουν εἰς τόν Πόντον, τὰ παράλια τῆς Καυκασίας. Οἱ Ἕλληνες ἐδημιούργησαν πάρα πολλάς πόλεις, ὥστε νά παράγουν, νά λαμβάνουν, καί νά ἐμπορεύονται τόν πλοῦτον τῶν περιοχῶν τούτων τῆς Γεωργίας, τῆς Κριμαίας, τῆς Σεβαστοπόλεως, τῆς Χερσονήσου, τῆς Μαύρης Θάλασσης, τῆς Ρωσίας, Οὐκρανίας, Ρουμανίας, Βουλγαρίας, τοῦ Πόντου, Σεβαστοπόλεως, Σινώπης, Ἡρακλείας, Τραπεζοῦντος, Κερασσοῦντος, Τροίας, Ἀμισοῦ (Σαμψοῦντος), Κοτυώρας καί πλείστων ἄλλων ἀποικίων εἰς τήν Μικράν Ἀσίαν.

Από τον 8^{ον} αιώνα π.Χ., περιοχαί της Μ. Ασίας, Πόντου, Ίωνίας, Βιθυνίας, Μυσίας, Λυδίας, Καρίας, Λυκίας, Παμφυλίας, Κιλικίας, Γαλατίας, Πισιδίας και Συρίας εκατοικούντο έκτοτε υπό Ελλήνων. Τά αρχαιολογικά μνημεῖα ὀλοκλήρου της Μ. Ασίας ἀποδεικνύουν τήν Ἑλληνικότητα ὀλοκλήρου της περιοχῆς ταύτης. Οἱ Ἕλληνες ἔζων εἰς τόν Πόντον, εἰς τās Ποντιακάς Ἄλπεις καί Βορειο-ἀνατολικῶς εἰς τόν Καύκασον καί τήν Γεωργίαν. Οἱ Βόρειο-Πόντιοι Ἕλληνες εἰς τήν Σινώπην της Τραπεζοῦντος χρονολογούνται ἀπό τό 756 π.Χ. Συνεπῶς, ἡ μετανάστευσις τῶν Ἑλλήνων ἦτο πάντοτε μεγάλη εἰς τήν περιοχὴν τοῦ Πόντου, της Γεωργίας καί της Ρωσίας διὰ τήν ἐκμετάλλευσιν καί τό ἐμπόριον χρυσοῦ, σίτου καί πλείστων ἄλλων προϊόντων.

Ἡ Μίλτος ἦτο ἡ πλουσιωτέρα Ἑλληνικὴ πόλις της Μικρᾶς Ασίας, ἀλλὰ καί ἄλλαι πόλεις εἰς τὰ παράλια της Ίωνίας καί της Μαύρης Θάλασσας, ὡς Πέργαμος, Θυάτειρα, Σάρδεις, Σμύρνη, Ἐφεσος, Μύρα, Πέργη, Ἀντιόχεια, Ἰκόνιον, Λύστρα, Δέρβη, Ταρσός, Σελεύκεια, Κολοσσαί, Λαοδίκεια, Ἱεράπολις, Φιλαδέλφεια, καί ἄλλαι προσέφερον καί συνέβαλον παντοιοτρόπως εἰς τό Ἑλληνικόν μεγαλεῖον. Ὁ φιλόσοφος καί πρῶτος οικονομολόγος Ἡσίοδος (8^{ος} αἰῶν π.Χ.) ἀπό τήν Κύμην της Μ. Ασίας (ἀποικίαν τῶν Εὐβοέων). Φιλόσοφοι, ὡς ὁ Θαλῆς ὁ Μιλήσιος (624-546 π.Χ.), ὁ φιλόσοφος, μαθηματικός καί ἐπιστήμων Ἀναξίμανδρος (610-546 π.Χ.), ὁ φιλόσοφος Ἀναξίμενης (585-528 π.Χ.), ὁ Ἐκαταῖος (550-476 π.Χ.), ὁ Ἱππόδαμος (498-408 π.Χ.) καί ὁ Κυνικός φιλόσοφος Διογένης (404-323 π.Χ.) ἀπό τήν Σινώπην. Ἐπίσης, ὁ Ἡράκλειτος ἐκ της Ἐφέσου (535-475 π.Χ.), ὁ Ἡρόδοτος (535-475 π.Χ.) ἀπό τήν Ἀλικαρνασσόν, ὁ Ἀναξαγόρας ἀπό τās Κλαζομενάς της Ίωνίας καί ὁ Στράβων (63 π.Χ.-24 μ.Χ.) ἀπό τήν Ἀμάσεια.

Τόν 6^{ον} αἰῶνα π.Χ., οἱ Πέρσαι καταλαμβάνουν ὠρισμένας ἀπό τās Ἑλληνικάς πόλεις της Μ. Ασίας, ἀλλ' ὁ Μέγας Ἀλέξανδρος, ὁ Ἕλληνας οὗτος ἐκπολιτιστής

ἀπλευθέρωσε πάσας τās Ἑλληνικάς πόλεις τόν 4^{ον} αἰῶνα π.Χ. καί ἐξηλλήνισεν ἅπασαν τήν Ἀσίαν ἕως τήν μακρινήν Ἰνδίαν. Ἡ Ἑλληνικὴ γλῶσσα (ἡ Κοινὴ Ἑλληνικὴ), ἡ Βιβλικὴ γλῶσσα ἢ της Καινῆς Διαθήκης ἢ Ἐκκλησιαστικὴ ἢ ἡ τοιαύτη τῶν Πατέρων, καί ὁ Ἑλληνικὸς πολιτισμὸς διεδόθη εἰς πᾶσαν τήν Ἀνατολήν ἀπὸ τήν ἐκστρατεῖαν τῶν Ἑλλήνων, ἀπὸ τό 336 π.Χ. καί 334 π.Χ., ὅπου ὁ Ἀλέξανδρος ἠλευθέρωσε τās Ἑλληνικάς πόλεις της Μ. Ασίας ἀπὸ τῶς Πέρσας (Ἀχαιμονίδας) καί ἵδρυσε πλείστας νέας Ἑλληνικάς πόλεις εἰς Ἀσίαν καί Βόρειον Ἀφρικὴν. Κατόπιν τοῦ θανάτου τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου (323 π.Χ.) ἀρχίζει ἡ Ἑλληνιστικὴ Περίοδος (323 π.Χ. - 31 π.Χ.). Ἡ Δυναστεία τῶν Ἀτταλιδῶν της Μ. Ασίας, κυβερνουμένη ὑπὸ τοῦ Λυσιμάχου (360-281 π.Χ.). Τό Βασίλειον της Περγάμου καί κατόπιν ὑπὸ της Ἀυτοκρατορίας τῶν Σελευκιδῶν (Σέλευκος Α΄ ὁ Νικάτωρ, 321-281 π.Χ.). Τό 133 π.Χ. -129 π.Χ. ὑπετάγη καί ἡ Μικρὰ Ἀσία εἰς τούς Ρωμαίους. Ἡ Ἑλλάδα κατελήφθη ἀπὸ τήν Ρώμην τό 146 π.Χ., μέ τήν Μάχην της Κορίνθου. Ὁ πόλεμος τῶν Ρωμαίων κατὰ τῶν Ἑλλήνων Σελευκιδῶν (192-188 π.Χ.) εἶχεν ἀρχίσει ἀπὸ τό 196 π.Χ. καί τό 188 π.Χ. μέ τήν Συνθήκην της Ἀπαμείας ἐπῆραν οἱ Ρωμαῖοι τήν Μ. Ἀσίαν ἀπὸ τόν Ἀντίοχον Γ΄ τόν Μέγαν (241-187 π.Χ.).

Τό Δίκαιον καί ἡ Προσφορά τῶν Ἑλλήνων

Ἡ ἐπαφὴ της Ρώμης μέ τόν μέγαν Ἑλληνικόν πολιτισμόν ὠφελήθη τὰ μέγιστα καί ἐκαλλιέργησε καί αὐτὴ τὰ γράμματα καί τās τέχνας καί ἔβαλε τās βάσεις τοῦ ἰδικοῦ της πολιτισμοῦ. Μεγάλην διάδοσιν εἶχεν ἡ Ἑλληνικὴ γλῶσσα, τήν ὁποίαν ἐμάνθανον ὄλοι οἱ Ρωμαῖοι, ὥστε νά θεωροῦνται μεμορφωμένοι. Ὁ Ρωμαῖος ρήτορας, Κικέρων (Marcus Tullius Cicero, 106-43 π.Χ.) ἔλεγε τὰ ἐξῆς: "Lingua, deorum est lingua

Graecorum” (= Ἡ γλῶσσα τῶν θεῶν εἶναι ἢ Ἑλληνική γλῶσσα). “Totum Graecorum est” (= “Ὅλα εἶναι Ἑλληνικά) [“Ὅλα προέρχονται ἀπὸ τοὺς Ἕλληνες]. “Nihil Graeciae humanum, nihil sanctum” (Τίποτα δεν εἶναι πιὸ ἀνθρώπινο, πιὸ ἱερό ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα). Ἐπίσης, ὁ Ὀράτιος (Quintus Horatius Flaccus, 65 - 8 π.Χ.) [Ρωμαῖος λυρικός ποιητής], ἔλεγε¹: “What the mind and the heart is for a human being, Greece is for humanity” (= “Ὅ,τι τὸ μυαλό καὶ ἡ καρδιά εἶναι γιὰ τὸ ἀνθρώπινο σῶμα, εἶναι ἡ Ἑλλάς γιὰ τὴν ἀνθρωπότητα). “Though Greece was conquered, she defeated the conqueror and imported the arts in the uncivilized Latium” (= Παρ’ ὅτι ἡ Ἑλλάς κατακτήθηκε, αὐτὴ νίκησε τὸν κατακτητὴ καὶ εἰσήγαγε τὶς τέχνες στὸ ἀπολίτιστο Λάτιο).

Ὁ βασιλεὺς τοῦ Πόντου Μιθριδάτης ἤρχισε τὸ 88 π.Χ. πόλεμον κατὰ τῶν Ρωμαίων καὶ ἐπαρουσιάσθη εἰς τοὺς Ἕλληνας ὡς ἐλευθερωτής, ἀλλ’ ἡ ἐξέγερσις του κατεπνίγη ἀπὸ τὸν στρατηγὸν Σύλλαν τὸ 86 π.Χ. Ὁ Πομπήιος προσέθεσεν εἰς τὸ Ρωμαϊκὸν κράτος τρεῖς νέας ἐπαρχίας, τὴν Ἐπαρχίαν τοῦ Πόντου-Βιθυνίας, τὴν Ἐπαρχίαν τῆς Κρήτης-Κυρηναικῆς καὶ τὴν Ἐπαρχίαν τῆς Συρίας (70 π.Χ.). Ὁ Ἀντώνιος ἠρωτεύθη τὴν γοπτευτικὴν καὶ ἐξυπνοτάτην Ἑλληνίδα, βασιλίσσαν τῆς Αἰγύπτου, τὴν Κλεοπάτραν, καὶ κατόπιν τῆς ναυμαχίας εἰς τὸ Ἄκτιον τὸ 31 π.Χ. ἔφυγεν οὗτος νενικημένος εἰς τὴν Αἴγυπτον μέ τὴν Κλεοπάτραν. Ὁ Ὀκταβιανός (31 π.Χ. - 14 μ.Χ.) νικητής, τώρα, ἐσταθεροποίησε τὴν κατοχὴν τῆς Ρώμης εἰς τὰς Ἀνατολικὰς ἐπαρχίας καὶ τὸ 30 π.Χ. ἔφθασεν εἰς Αἴγυπτον. Ὁ Ἀντώνιος καὶ ἡ Κλεοπάτρα νύτοκτόνησαν καὶ ὁ Ὀκταβιανός αὐτοδιωρίσθη διάδοχος τῶν Ἑλλήνων Πτολεμαίων.

Ἡ ὀριστικὴ ἀναγνώρισις τοῦ Χριστιανισμοῦ ἔγινε τὸ 313 μ.Χ. μέ τὸ Διάταγμα τῶν Μεδιολάνων (ἀπόλυτος ἐλευθερία

εἰς τοὺς κατοίκους τῆς Αὐτοκρατορίας νά ἀκολουθοῦν οἵανδήποτε θρησκείαν ἤθελον, ἀνεξιθρησκίαν). Ὁ Αὐτοκράτωρ Θεοδοσίος ὁ Μέγας (379-395) ἔκαμε τὴν ὀριστικὴν ἀποκατάστασιν τοῦ Χριστιανισμοῦ καὶ τὴν ἐπισημοποίησιν τούτου μέ τὸ νά ὀρίσῃ τὴν εἰδωλολατρίαν ὡς «ἐθνικὴ δεισιδαιμονία» καὶ ἀπηγόρευσεν ἀπάσας τὰς εἰδωλολατρικὰς θρησκευτικὰς ἐκδηλώσεις (ὡς καὶ αὐτοὺς τοὺς τοὺς Ὀλυμπιακοὺς ἀγῶνας). Ὁ Χριστιανισμὸς ἔγινε πλέον ἡ ἐπίσημος κρατικὴ θρησκεία. Τὸ Ἑλληνορθόδοξον Βυζάντιον εἶναι πλέον μία διαγεγραμμένη αἰώνιος πραγματικότης, μέ τὴν Ἑλληνικὴν γλῶσσαν, Ἑλληνικὴν παιδείαν, Ἑλληνικὸν πολιτισμὸν, Ἑλληνικὸν περιβάλλον ὡς ἀρχαία ἀποικία Ἑλλήνων, Ἑλληνικὴν καταγωγὴν, Ἑλληνικά συγγράμματα, Ἑλληνικά κλασικὰ ἔργα τέχνης, πνευματικὴν παράδοσιν ἀλλὰ καὶ τὴν Ρωμαϊκὴν τοιαύτην (Ρωμαῖος πολίτης, Ρωμῆος, Ρωμιοσύνη, Ρωμαϊκά, Ρωμανία). Τί νά εἶπῃ κανεὶς διὰ τὴν πρωτεύουσάν του, τὴν Κωνσταντινούπολιν; Δέν ὑπάρχουν λόγια ἐγκωμιαστικά δι’ αὐτήν, οὔτε καὶ εἰς τὴν πλουσίαν Ἑλληνικὴν γλῶσσαν!

Οἱ πόλεμοι τοῦ Ἡρακλείου καὶ Περσῶν διήρκεσαν ἕξ ἔτη (622-628) καὶ ἐσυνέχισεν οὗτος μέ τὴν ἀπόκρουσιν τῶν Ἀβάρων (626). Οἱ Πέρσαι εἶχον ἀρπάξει τὸν Τίμιον Σταυρόν καὶ διὰ τοῦτο ὁ Ἡράκλειος ἐπετέθη καὶ τοὺς ἐξεδίωξεν ἀπὸ τὴν Μ. Ἀσίαν (ἱερός πόλεμος). Οἱ Ἄβαροι ἀπὸ τὴν Θράκην καὶ οἱ Πέρσαι ἀπὸ τὴν Μ. Ἀσίαν, εἶχον φθάσει ἕως τὴν Χαλκηδόνα καθ’ ὃν χρόνον ὁ Ἡράκλειος ἦτο εἰς τὴν Ἀρμενίαν. Ὁ ἀνήλικος υἱὸς τοῦ Ἡρακλείου Κωνσταντῖνος μέ ἐπιτρόπους του, τὸν Πατριάρχην Σέργιον (610-638) καὶ τὸν Μάγιστρον Βῶνον ἀπέκρουσαν τοὺς Ἀβάρους καὶ Πέρσας, τῇ βοηθείᾳ τῆς Ὑπερμάχου Στρατηγοῦ, τῆς Παναγίας (Καλοκαίρι 626). Τὸ δίκαιον τῶν Ἑλλήνων ἐπιβραβεύεται καὶ ὑπὸ τῆς Μητρὸς τοῦ Κυρίου.

1 Τὸ κείμενο παρατίθεται σύμφωνα μέ τὶς κυκλοφοροῦσες μεταφράσεις στὴν σύγχρονη Ἀγγλικὴ γλῶσσα.

Αί Έκδιώσεις καί Γενοκτονίαι τῶν Χριστιανικῶν Λαῶν ὑπό τῶν Ἐξισλαμισθέντων Μογγόλων

Ὁ Μουσουλμανισμός καί ἡ ἐξάπλωσις τῶν Ἀράβων ἀρχίζει τό 622. Τό 632, ὁ Μωάμεθ ἀπέθανε καί οἱ χαλίφηδες του ξεκινοῦν μέ τήν πλάνην των, τόν «ἱερόν των φανατισμόν» τόν πόλεμον κατά τῶν γειτονικῶν λαῶν, μέ σύνθημά των «ὑποταγή τῶν ἀπίστων». Ὑποτάσσουν τούς Πέρσας καί εἰσβάλλουν εἰς τήν Παλαιστίνην καί Συρίαν. Αἱ Ἀνατολικαί ἐπαρχίαι τοῦ Βυζαντίου ὑπετάγησαν εἰς τούς Ἀραβας καί τό 641, ἡ Αἴγυπτος ὑπετάχθη. Τό 673, οἱ Ἀραβες ἐπολιόρκησαν τήν Κωνσταντινούπολιν καί τό 678, ἠναγκάσθησαν νά λύσουν τήν πολιορκίαν.

Τό 717, ἐπί Λέοντος Γ΄ τοῦ Ἰσαύρου (717-741), οἱ Ἀραβες διέσχισαν καί πάλιν τήν Μ. Ἀσίαν καί ἔφθασαν πλησίον τῆς Κωνσταντινουπόλεως. Αὕτη ἦτο ἡ Δευτέρα πολιορκία τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἀπό τούς Ἀραβας, ἡ ὁποία διήρκεσεν ἐπί ἔν ἔτος, ἀλλ' οἱ Βυζαντινοί ἀπέκρουσαν τούς Ἀραβας τῇ βοήθειά τοῦ «ὑγροῦ πυρός». Τό 740, ὁ Λέων Γ΄ εἰς τό Ἀκροῖνόν τῆς Φρυγίας ἐνίκησε τούς μουσουλμάνους καί ἔφυγον

οὔτοι ἀπό τήν Μ. Ἀσίαν. Κατά τήν περίοδον τῆς βασιλείας τοῦ Θεοφίλου (840), ὁ πόλεμος μέ τούς Ἀραβας ἤρχισε καί πάλιν καί καταστρέφουν τό Ἀμόριον τῆς Φρυγίας, πατρίδα τῆς δυναστείας τοῦ Θεοφίλου (829-842). Τό 863, οἱ στρατηγοί τοῦ Μιχαήλ Γ΄ (842-867), Βάρδας καί Πετρωνάς ἐνίκησαν τούς Ἀραβας.

Οἱ Μογγόλοι τοῦ φυλάρχου Σελτζούκ λαμβάνουν τώρα τήν σκυτάλην τῶν βαρβάρων τοῦ Ἰσλάμ καί ἀπό τās στέπας τοῦ Τουρκεστάν ἔφθασαν ἕως τήν Μεσοποταμίαν (τέλος 10^{ου} αἰῶνος) καί ἀφ' οὔ ἐδέχθησαν τόν μουσουλμανισμόν, ὑπηρετοῦν ὡς μισθοφόροι εἰς διαφόρους μουσουλμάνους ἡγέτας. Τόν 11^{ον} αἰῶνα ἐξηπλώθησαν εἰς τό Ἰράν καί κατέστησαν κύριοι τοῦ Χαλιφάτου τῆς Βαγδάτης. Ἀπ' ἐκεῖ οἱ βάρβαροι οὔτοι εἰσέβαλον εἰς τās ἐπαρχίας τῆς Βυζαντινῆς Αὐτοκρατορίας, τήν Μεσοποταμίαν, τήν Ἀρμενίαν καί τήν Καππαδοκίαν. Ὁ Αὐτοκράτωρ Ρωμανός Δ΄ ὁ Διογένης (1068-1071) προσεπάθησε, ματαίως ὁμως, νά σταματήσῃ τās ἐπιδρομάς τῶν Τούρκων. Τό 1071, εἰς τήν Μάχην τοῦ Ματζκέρτ, ὁ Βυζαντινός στρατός ἔπαθε σύγχυσιν καί ὑπέστη πανωλεθρίαν, ὁ δέ Ρωμανός συνελήφθη αἰχμάλωτος. Αἱ συνέπειαι τῆς καταστροφῆς ταύτης εἶχον καί ἔχουν φοβεράς ἱστορικές ἐπιδράσεις εἰς τόν Ἑλληνισμόν καί ἅπαντα τόν Χριστιανικόν κόσμον. Δυστυχῶς, τό 1071 εἶναι ἡ ἀρχή τῶν δεινῶν

του Βυζαντίου, της Ρωμανίας και του Έλληνισμού.

Οι Κομνηνοί (1081-1185) έφρόντισαν να αντιμετώπισουν τους βαρβάρους τούτους και έπολέμησαν τους Σελτζούκους με πολλές έπιτυχίας. Τό 1176, ό Μανουήλ Α΄ Κομνηνός (1143-1180), εις τά βουνά της Φρυγίας, εις τό Μυριοκέφαλο, έπαθε μεγάλην πανωλεθρίαν και ούτως, οι Μογγόλοι και νυν μουσουλμάνοι Τούρκοι έγκατεστάθησαν εις την Μικράν Ασία. Τό 1326, οι

σις των άγροίκων εκ των βαρβάρων τούτων, των Νεοτούρκων, του ντονμές Μουσταφά Κεμάλ, οι όποιοι ειχον ως στόχον των την γενοκτονίαν, την έξόντωσιν ή την εκδίωξιν των Έλλήνων και Αρμενίων από τας πατρογονικάς των πατρίδας. Οι τζικαντισταί άπόγονοί του συνεχίζουν και σήμερα την ίδίαν «ύψηλήν» πολιτικήν κατά τον περίελαών και δή κατά της Ελλάδος.

Ό δυσώνυμος Μουσταφά Κεμάλ ειχεν ως σύνθημά του, «ή Τουρκία διά τούς Τούρ-

άγροίκοι ούτοι κυριεύουν την Προύσαν, την όποιαν κάμνουν έδραν του ανεξαρτήτου κράτους των, σουλτανάτου, τό όποιον ώνομάσθη Όθωμανικόν κράτος από τό όνομα του ίδρυτου του, του Όσμάν. Τόν 14ον αιώνα καθιέρωσαν την περιοδικήν στρατολογίαν και τον έξισλαμισμόν των Χριστιανοπαίδων (παιδομάζωμα), ώστε να επανδρώσουν τά έπίλεκτα σώματα των γενιτσάρων.

Η δυτική πλευρά (δυτικώς του Αιγαίου) άπλευθερώθη εν μέρει από τό 1821 έως τό 1920. Δυστυχώς, ή Ανατολική Θράκη, ή πρωτεύουσα Κωνσταντινούπολις και ή Μικρά Ασία παραμένουν υπό τουρκικήν κατοχήν. Τό 1908 έλαβε χώρα ή επανάστα-

κους», και ούτος, ως αντίχριστος εκ πάσης άπόψεως, ειχε συλλάβει τό σατανικόν σχέδιον έξοντώσεως των Έλλήνων του Πόντου και της Μικράς Ασίας. Αρχίζει από τό 1914 με έπιστρατεύσεις των μειονοτήτων, με τά τάγματα έργασίας, με έκτοπίσεις, με πορείας εις τά βάθη της Ανατολής, με βιασμούς, με άπαγχονισμούς με σφαγές και δολοφονίας των Έλλήνων και Αρμενίων. Έξοντώνει ό αίμοδιψής ούτος έγκληματίας 1.500.000 Αρμενίους και 353.000 Ποντίους από τό 1916 έως τό 1923, με άποκορύφωμα τας σφαγές της 19ης Μαΐου 1919 εις την Σαμψούντα. Κατόπιν της καταρρεύσεως του Μικρασιατικού Μετώπου των Έλλήνων έπικολούθησε τό ξεριζώμα από τας πατρογονι-

κάς έστίας, κατόπιν 3.422 έτών, 1.500.000 Έλλήνων, έκ τών όποίων οί 400.000 ήσαν Πόντιοι. Έπίσης, 1.000.000 Έλληνοπόντιοι κατέφυγον εις τήν Σοβιετικήν Ένωσιν.

Η πυρπόλησις τής Σμύρνης (1922) καί αί σφαγαί τών μειονοτήτων είναι τεράστιαι, αλλά καί ή εϋθύνη τής άνθελληνικής Δύσεως πολύ μεγάλη. Τά άπάνθρωπα έγκλήματα εις τόν Πόντον καί τήν Σμύρνην άπό τόν σφαγέα Μουσταφά Κεμάλ πρωτοφανή καί μοναδικά εις τήν Ίστορίαν² διδάσκαλος άνεδείχθη οϋτος καί τοϋ Χίτλερ καί λοιπών Ναζιστών. Αί σφαγαί αύται τών Έλλήνων θά είχαν άποτραπή εάν αί συμμαχικά δυνά-

Η πυρπόλησις τής Σμύρνης (1922) καί αί σφαγαί τών μειονοτήτων είναι τεράστιαι, αλλά καί ή εϋθύνη τής άνθελληνικής Δύσεως πολύ μεγάλη.

2. Μία χρονολογική σειρά τών έγκλημάτων τοϋ Κεμάλ είναι ή έξής:

- **Άρμενικό Όλοκαϋτωμα.** Τό 1915, τό Άρμενικό Όλοκαϋτωμα, πού σχεδιάστηκε άπό τούς Ντονμέδες (Κρυφοεβραίους) Νεότουρκους, αφήνει πίσω του 1,5 εκατ. Άρμενίων χριστιανών δολοφονημένους.
- **Ό Μουσταφά Κεμάλ, άνεβαίνει νά κυβερνήσει τήν Τουρκία.** Τό 1918 ό Ντονμές Μουσταφά Κεμάλ («Ατατούρκ» = Πατέρας όλων τών Τουρκων) άνεβαίνει στήν ήγεσία.
- **Οί Έβραιορώσσοι Μπολοσεβίκοι ενισχούουν τούς Νεότουρκους.**
- **Τό 1920 οί Έβραιορώσσοι Μπολοσεβίκοι χρηματοδοτοϋν τόν Μουσταφά Κεμάλ** μέ 10 εκατομμύρια χρυσά ρούβλια, 45.000 τουφέκια, 300 πολυβόλα.
- **Τό 1921, ό Μουσταφά Κεμάλ καταλαμβάνει τό λιμάνι τοϋ Μπακού καί τό παραχωρεί στούς Έβραιορώσσους Μπολοσεβίκους** πέντε ήμέρες άργότερα.
- **Η πυρπόλησις τής Σμύρνης.** Τό 1922 οί Ντονμέδες Κεμάλιστές, ένορχηστρώνουν τήν πυρπόλησις τής Σμύρνης, μέ άποτέλεσμα 100.000 Χριστιανοί, νά βασανιστοϋν, νά πεινάσουν, νά βιαστοϋν καί νά θανατωθοϋν.

μεις, τών όποίων τά πλοία έστάθμευον εις τόν λιμένα τής Σμύρνης άπηγόρευαν εις τόν Κεμάλ νά πράξη τοιοϋτου είδους βιαιότητα καί γενοκτονίας³. Η σιωπηρά αύτη άποδοχή τής σφαγής καί τών έγκλημάτων τούτων έκ μέρους τών Μεγάλων Δυνάμεων τής Εϋρώπης ένεθάρρυνε τόν έγκληματιάν Κεμάλ νά συνεχίση τό σατανικό έργον του. Τοιοϋτοτρόπως, άπωλέσθη ή Μ. Ασία, ή Άνατολική πλευρά (ό άριστερός πνεύμων) τής Ελλάδος. Δυστυχώς, ή Δύσις καί τό NATO είναι καί σήμερα κατά τής Ελλάδος καί ύπέρ τής Τουρκίας, καθ' ότι είναι κατευθυνόμενοι οί δυστυχείς άπό τās σκοτεινάς δυνάμεις.

3. Όρα, Τζώρτζ Χόρτον πρός τό Στέπτ Ντιπάρτμεντ διά τήν πυρπόλησις τής Σμύρνης, «Τό Ζήτημα τής Έγγϋς Άνατολής», 26/9/1922. George Horton: An American Witness in Smyrna.

<https://www.greeknewsonline.com/george-horton-an-american-witness-in-smyrna/>.

Έπίσης, THE BLIGHT OF ASIA By GEORGE HORTON. <http://www.hri.org/docs/Horton/HortonBook.htm>.

ΟΡΓΑΝΩΣΗ ΣΧΟΛΙΚΗΣ ΓΙΟΡΤΗΣ

(Έθνικῆς, δρασκευτικῆς, ἐπετειακῆς,
εἰδικοῦ ἀφιερῶματος, ψυχαγωγικῆς)

Τῆς κ. **Ζωῆς Γκενάκου**, Φιλολόγου, Ἐπικ. Καθ. Παν/μίου

ΝΟΕΜΒΡΙΟΣ - ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΣ 2022

Εἶναι γνωστό ὅτι, μεταξύ τῶν ἄλλων, σκοπός τοῦ σχολείου εἶναι ἡ ἀνάπτυξη καί καλλιέργεια τῆς ἐθνικῆς καί θρησκευτικῆς συνειδήσεως τοῦ μαθητῆ.

Τό καθαυτό ἐκπαιδευτικό ἔργο πού ἀφορᾷ τήν μάθηση καί τήν παιδεία τοῦ νέου ἀνθρώπου πλαισιώνεται καί μέ καθορισμένες ἀπ' τό Ὑπουργεῖο σχολικῆς γιορτῆς,

1. Σκοπός τῆς σχολικῆς γιορτῆς

Καί οἱ σχολικῆς γιορτῆς στοχεύουν στήν καλλιέργεια τῆς γνώσης ἀλλά ἀπό ἄλλο δρόμο, τόν δρόμο τῆς καρδιάς. Μέ τρόπους βιωματικούς καί συμμετοχικότητα ἐπιδιώκεται, μέ ὁδῶν τήν τέχνη (ποίησι, λογοτεχνία,

θέατρο, μουσική, ζωγραφική): ἡ συγκίνηση, ὁ θαυμασμός, ὁ ὄραματισμός, ἡ προσέγγιση προτύπων καί ἡ οἰκειοποίηση ἀξιών, σέ μιά ἀτμόσφαιρα χαρᾶς.

Συνάντησα πρό χρόνων μιά γερόντισσα ἀπό τή Σμύρνη σέ ἀναπηρικό καροτσάκι, λευκασμένη ἀπ' τά χρόνια καί μαραζωμένη ἀπ' τήν πίκρα τῆς ξενιτιάς. Πολλά ἀπ' τά περασμένα τά εἶχε ξεχάσει. Τή ρώτησα τί θυμόταν ἀπ' τήν ἀλυσμόνητη πατρίδα. Κι ἡ γερόντισσα, πού ἐλάχιστα μιλοῦσε, ἄρχισε μέ νεανική φωνή νά ἀπαγγέλει ἀπόσπασμα ἀπό θεατρικό ἔργο πού εἶχε παίξει, μαθήτρια τοῦ Δημοτικοῦ στήν Σμύρνη, πρό τῆς καταστροφῆς, καί μιλοῦσε γιά τήν ἔνωση μέ τήν μητέρα Ἑλλάδα. Ἡ σφραγίδα τῆς τέχνης ἀρνιόταν νά ξεθωριάσει στήν γεροντική καρδιά.

Μιά ἐθνική γιορτή στό δημοτικό σχολεῖο, προῖκα ἔθνηκα γιά ὅλη τή ζωή!

2. Ἡ παιδαγωγική ἀξία τῆς γιορτῆς

Ἡ σχολική γιορτή δέν εἶναι ἀπλῶς ἓνα μάθημα ἄλλης μορφῆς, ἀλλά ἄν ὀργανωθεῖ σωστά, μπορεῖ νά ἀποβεῖ ἓνα «μέγιστο μάθημα».

Καλλιεργεῖται: α) ἡ ἐνεργοποίηση καί συμμετοχικότητα ὄλων τῶν μαθητῶν, σέ ἓνα κλίμα συνεργατικότητας.

β) Ἀποκαλύπτονται ταλέντα καί εἰδικές δεξιότητες τῶν μαθητῶν.

γ) Παρέχεται εὐκαιρία νά προβληθοῦν καί νά ἀξιοποιηθοῦν μαθητές μέτριας ἀποδόσεως, περιθωριακοί ἢ καί ἄτακτοι, μέ τήν ἀνάθεση συγκεκριμένης εὐθύνης.

δ) Ἀσκοῦνται οἱ μαθητές στή σωστή ἐκφορά τοῦ λόγου καί στήν τόλμη ἐκφορᾶς τοῦ λόγου, ξεπερνώντας τούς φόβους καί τή δειλία.

ε) Καλλιεργεῖται ἡ φιλαναγνωσία.

Ὁ ἐκπαιδευτικός καί ἡ σχολική γιορτή

Ἡ ὀργάνωση τῆς σχολικῆς γιορτῆς περιλαμβάνεται στά καθήκοντα ὄλων τῶν διδασκόντων, ἀνεξαρτήτως ἄν ἀνέλαβαν συγκεκριμένη ὑπευθυνότητα. Συνεπῶς ἡ γενική προετοιμασία ἀφορᾶ ὄλους, ἀνεξαρτήτως εἰδικότητας.

Τό ἐρώτημα εἶναι ἄν τήν ἀνάθεση μιᾶς γιορτῆς ὁ ἐκπαιδευτικός θά τήν ἀντιμετωπίσει ὡς πρόκληση ἢ ὡς ἀγχαρεία, λαμβανομένου ὑπ' ὄψιν ὅτι καί πολύ χρόνο ἀπαιτεῖ καί κόπο μεγάλο.

Εἶναι πολύ βασικό νά πιστέψει κατ' ἀρχήν ὁ ἐκπαιδευτικός στή δυναμική καί στήν ἀξία τῆς σχολικῆς γιορτῆς γιά τήν πνευματική ὀριμότητα τοῦ μαθητῆ καί γιά τή δική του ἀνατροφολόγηση. Προετοιμάζοντας μιᾶ γιορτή ἀνανεώνει τίς γνώσεις του γιά ἓνα συγκεκριμένο θέμα, τίς συμπληρώ-

νει μέ τή μελέτη νεωτέρων ἐργασιῶν, διορθώνει ἀπόψεις του πού ἔχουν ξεπεραστεῖ, βιώνει τή μαγεία τοῦ «ἀεὶ διδασκόμενος».

Γιά νά πετύχει καί νά ἀποδώσει μιᾶ γιορτή, πρέπει τό θέμα της νά ἐνθουσιάζει καί νά ἐμπνέει πρώτα τόν ἴδιο τό δάσκαλο.

Ἐπίσημα, μέ διάταγμα ὀρίστηκε ὁ ἑορτασμός τῆς ἐθνικῆς ἐπετείου τῆν 25^η Μαρτίου, ἡμερομηνία σύμβολο, τό 1837 ἐπί Ὀθωνος.

Γενικές ἀρχές

α) Ὀργάνωση τῆς Διευθύνσεως

Στό τέλος τῆς σχολικῆς χρονιάς ἰδεῶδες εἶναι νά γίνεται ἀδρομερῆς ἀνάθεση τῶν σχολικῶν ἑορτῶν τοῦ προσεχοῦς χρόνου. Τό καλοκαίρι εἶναι σπουδαία εὐκαιρία γιά συλλογή ὑλικοῦ. Ἐπειδή συχνά ὑπάρχει κινητικότητα τοῦ προσωπικοῦ εἶναι ἀπαραίτητο ἡ ὀργάνωση «Ἡμερολογίου» τῶν ἑορταστικῶν ἐκδηλώσεων. Κάθε ὑπεύθυνος ἑορτῆς καταθέτει τό πρόγραμμα καί τό ὑλικό πού ἀξιοποιήθηκε (ποιήματα, θεατρικά, τραγούδια κ.τ.λ.). Ἔτσι ἀποφεύγονται οἱ ἀνιαρές ἐπαναλήψεις.

β) Ὀργάνωση κάθε ἐκπαιδευτικοῦ

Ἀνεξαρτήτως τοῦ ὑπευθύνου, ὁ κάθε ἐκπαιδευτικός ἔχει σχέση μέ τήν ἐπιτυχία τοῦ προσεχοῦς ἑορτασμοῦ.

Ὀργανώνει στό ντοσιέ του φακέλους μέ ὑλικό γιά κάθε γιορτή, ὅπου καταχωρεῖ ὅ,τι συναντᾶ τυχαία στά διαβάσματά του. Ἐνα ἄρθρο, ἓνα ποίημα, ἓνα ἀνέκδοτο, ὁ τίτλος ἑνός βιβλίου σχετικοῦ, τό πρόγραμμα ἑνός ἄλλου σχολείου κ.τ.λ.

Αυτό τό ύλικό εἶναι πολύ χρήσιμο καί ἀξιοποιεῖται προσφερόμενο στήν τάξη, μέρες πρῖν τήν κάθε ἐπέτειο. Ἀκοῦνε τά παιδιά ἕνα ὥραῖο ποίημα, ἕνα σχετικό ἀνέκδοτο, παρουσιάζουν τά ἴδια ἕνα κεφάλαιο ἐνός ἱστορικοῦ μυθιστορήματος, βλέπουν ἕνα ντοκυμαντέρ κ.τ.λ. Ἔτσι, ἔχουν πολύ ἐνδιαφέρον γιά τήν γιορτή πού θά ἀκολουθήσει καί εὐκολα οἰκειοποιοῦνται πολλά πράγματα.

γ) Ὁ ὑπεύθυνος τῆς γιορτῆς ἐκπαιδευτικός

Ἡ **γιορτή** γιά νά ἔχει ἐνδιαφέρον καί νά προσφέρει γνώση, καλόν εἶναι νά ἐπικεντρώνεται καί ὅλο τό ύλικό **νά ἀναφέρεται σέ ἕνα θέμα**. Κάθε γιορτή καί ἕνα ἀφιέρωμα, ὅπου πρῶτα ὁ ἴδιος ὁ ἐκπαιδευτικός θά μάθει ἐρευνώντας καινούρια πράγματα.

Ἄν π.χ. ἡ προσεχῆς γιορτή τῆς 25^{ης} Μαρτίου θά εἶναι ἀφιερωμένη στό πότε καί πῶς σέ κάθε πόλη ξεκίνησε ἡ ἐπανάσταση τοῦ 1821 καί **τί ἀκριβῶς** γιορτάζουμε στίς 25 τοῦ μηνός, μπορούμε μέρες πρῖν νά διαβάζουμε κάθε μέρα τί ἀκριβῶς ἔγινε σέ σημαντικές πόλεις, ὅπως στό Δραγατσάνι, στό Καλάβρυτα, στό Αἴγιο, στήν Πάτρα, στήν Καλαμάτα, στήν Τρίπολη, τήν Ἀθήνα κ.τ.λ.

Ἡ προετοιμασία αὐτή εἶναι πολλαπλά ὠφέλιμη καί μπορεῖ νά παρουσιάσει ἐκπλήξεις γιά τά πράγματα πού μπορεῖ νά προτείνουν οἱ μαθητές στή τελική διαμόρφωση τοῦ προγράμματος. Ὄταν διαμορφωθεῖ τό τελικό πρόγραμμα, τό διαβάζουμε στους μαθητές τῆς τάξεώς μας καί ἀκοῦμε τήν κριτική τους.

- Στόχος, νά λάβουν μέρος ὅλοι οἱ μαθητές στίς ἀπαγγελίες, στό θεατρικό, στόν πανηγυρικό, στό τραγούδι. Ὅλη ἡ τάξη μετέχοντας καί δουλεύοντας γιορτάζει.

Ὁ ἐκπαιδευτικός ἔχει μιᾶ θαυμάσια εὐκαιρία νά ἀναδείξει ὄχι μόνο τούς καλούς μαθητές, πού ἀκοῦν ἐπαίνους καθημερινά, ἀλλά καί τούς μέτριους, αὐτούς πού δύσκολα ἐκδηλώνονται, τούς ἀπειθάρχους, πού μπορεῖ μιᾶ ὑπεύθυνη ἀρμοδιότητα νά τούς μεταμορφώσει.

Ἡ συμμετοχή ὄλων τῶν παιδιῶν σέ κάποια δραστηριότητα, μέ συγκεκριμένη εὐθύνη, εἶναι μεγάλο κέρδος. Αὐτό δέν θά τό ξεχάσει ποτέ τό παιδί.

- Τήν ἐπομένη τῆς γιορτῆς ἀκοῦμε τήν κριτική τῶν παιδιῶν. Καταγράφουμε κάτω ἀπό τό πρόγραμμα θετικές καί ἀρνητικές ἐπισημάνσεις καί τό καταθέτουμε στό «Ἡμερολόγιο τῶν ἑορτῶν» πού ὑπάρχει στό γραφεῖο τῆς Διευθύνσεως.

Οἱ ἐθνικές ἑορτές

α) Στόχος. Ἡ καλλιέργεια τῆς ἐθνικῆς αὐτογνωσίας.

β) Κριτική τῆς ἐποχῆς μας.

Στήν ἐποχή μας, κυρίως τίς ἐθνικές γιορτές, φροντίσαμε ἀπό ὀκνηρία ἢ ἀπό σκοπιμότητα νά τίς κάνουμε πληκτικές στήν ἀρχή, ἀργότερα ἀνυπόφορα βαρετές, ὅταν ἐνίστε δέν τίς ἀξιοποιοῦμε γιά κομματική προπαγάνδα, παραποιώντας τήν ἱστορική ἀλήθεια. Ἡ ἀβελτηρία ἢ ἡ σκοπιμότητα πέτυχαν τό σκοπό τους. Συχνά ἐξευτελίζεται καί γελοιοποιεῖται ὅ,τι θά ἔπρεπε νά δημιουργήσει ἐθνικό παλμό. Ἔτσι, σέ μέρες ἐθνικῆς ἐπετείου π.χ. ἀκούγαμε πανεπιστημιακό δάσκαλο νά σαρκάζει εἰρωνικά τίς ἡρωίδες τοῦ Ζαλόγγου.

Ἄλλοι, ἐκμεταλλεζόμενοι τή θέση τους, συνέβαινε νά σχολιάζουν ὡς προδότη τόν ἐθνομάρτυρα Πατριάρχη Γρηγόριο Ε΄ γιατί τούς ἐνοχλοῦσε ἡ παρουσία τοῦ ράσου στήν κορυφή τῆς προετοιμασίας τοῦ μεγάλου ἀγῶνα κ.ἄ.

Συχνά ἡ ἐθνική γιορτή ἦταν κάποια τραγούδια καί ἕνας πανηγυρικός, παλιομοδίτικῆς μορφῆς, σχοινοτενής, μέ γενικόττες καί ὑπερβολές πού κανένα δέν συγκινοῦσε, ὅταν δέν προπαγάνδιζε ὑλιστικές ἐρμηνεῖες τῶν διαφόρων γεγονότων.

Συχνά ἡ ὑπονόμηση γινόταν ἔντεχνα, μέ τήν ἀναφορά σέ μισές ἀλήθειες, πού ὅπως εἶναι γνωστό, εἶναι χειρότερες ἀπό

τό ψέμα, όπως π.χ. στο έρωτημα τί γιορτάζουμε στις 25 Μαρτίου; Στην αυθόρμητη απάντηση του καθενός ότι ο Π. Π. Γερμανός ύψωσε στα Καλάβρυτα τή σημαία της επανάστασης και μίλησε στα παλληκάρια για τήν έναρξη του αγώνα, ακολουθούσε ό σχολιασμός ότι αυτό δέν είναι ιστορική αλήθεια αλλά ένας ώρατος μύθος ό οποίος άρεσε πολύ γι' αυτό και έγινε γρήγορα πιστευτός. Αυτό άλλωστε γράφει και ή Ίστορία του Έλληνικού Έθνους, τής «Εκδοτικής», που είναι οικεία στους περισσότερους Έλληνες, όπου διαβάζουμε: «διά τήν έναρξη του Αγώνος είχε δημιουργηθεϊ πολύ νωρίς και είχε επικρατήσει ό θρύλος τής 25^{ης} Μαρτίου και τής Αγίας Λάρας... Η ιστορική αλήθεια απέχει πολύ από τό θρύλο» (τ. ΙΒ', Αθ. 1975, σελ. 83-84).

Γιορτάζουμε λοιπόν ένα μύθο, ένα ψέμα; Εύλογο είναι νά σκεφθεϊ κανείς πόσα άλλα ψέματα στην ιστορία μας θαυμάζουμε; Κατ' άρχάς πρέπει νά υπενθυμίσουμε ότι ό Άλέξανδρος Ύψηλάντης μαζί μέ τούς φιλικούς, στή συνεδρίαση που έγινε στις 7 Οκτωβρίου 1820 στό Ίσμαήλι τής Βεσσαραβίας όρισαν τήν 25^η Μαρτίου 1821 ως

ήμέρα έναρξεως τής επανάστασης, τόσο στις παραδουνάβιες Ήγεμονίες όσο και στην κυρίως Ελλάδα.

Άλλωστε ή εορτή του Εύαγγελισμού είχε ξεχωριστή θέση στή ζωή των όρθοδόξων, συμβολίζοντας μέ τήν ένανθρώπιση του Σωτήρος, τήν έλευθερία από τά δεσμά τής άμαρτίας.

Ό Παπαφλέσσας που παραβρέθηκε στή σύσκεψη στό Ίσμαήλι, άποστέλλεται από τόν Ύψηλάντη στην κυρίως Ελλάδα για νά ενημερώσει τούς όπλαρχηγούς για τήν 25^η Μαρτίου.

Γρήγορα τό νέο διαδόθηκε, ότι ή επανάσταση θά άρχισι στις 25 Μαρτίου, ήμερομηνία σύμβολο. Λόγω όμως των ραγδαίων εξελίξεων, τήν άπόφαση αυτή ούτε ό ίδιος ό Ύψηλάντης μπόρεσε νά τηρήσει. Ύπάρχουν στοιχεία ότι και στους Έλληνες του έξωτερικού ήταν γνωστή ή 25^η Μαρτίου. Άνάλογα μέ τις τοπικές συνθήκες κάθε πόλη επαναστάτησε σε διαφορετική ήμερομηνία, όπως π.χ. τά Καλάβρυτα στις 21 Μαρτίου, ή Πάτρα στις 25 κ.τ.λ. Από τό δεύτερο έτος τής επανάστασης οι Προσωρινές Διοικήσεις διερωτώνται πότε πρέπει νά εορτάζε-

Άγαπητοί αναγνώστες,

1. Θέλουμε νά σās ενημερώσουμε ότι μέ πολύ κόπο κατορθώσαμε νά ταυτοποιήσουμε τούς άποστολεϊς των συνδρομών μέσω Τραπεζης. Κατόπιν τούτου έχουν άπομείνει ελάχιστες εκκρεμότητες. Για τό λόγο αυτό, στην έτικέτα τής συσκευασίας αναγράφεται ή έναρξη όφειλς. Άν κάτι δέν σās βρίσκει συμφώνους, μέ βάση τις καταβληθεϊσες συνδρομές, παρακαλούμε νά επικοινωνήσετε μέ τή Γραμματεία μας, στό τηλ. 210-64 28 331.
2. Ύπενθυμίζουμε στους συνδρομητές και συνδρομήτριες του περιοδικου μας, τήν ανανέωση των συνδρομών τους.
3. Η ετήσια συνδρομή για τό έξωτερικό όρίζεται στα 15 €, για τήν Κύπρο στα 20€, και για τό έξωτερικό στα 30€.

Η καταβολή μπορεί νά γίνει στα κατά τόπους βιβλιοπωλεϊα τής «ΖΩΗΣ», στους αντιπροσώπους ή μέσω e-banking και παρακαλούμε νά συνοδεύεται ύποχρεωτικά από τό όνομα του καταθέτη, και ει δυνατόν νά ενημερώνεται ή Γραμματεία του περιοδικου μας μέσω ηλεκτρονικου μηνύματος στό ellinochr.agogi@gmail.com.

Τό IBAN για τραπεζική πληρωμή (Τράπεζα Eurobank) είναι:

GR 8002602010000930100366731

ται ή μεγάλη επανάσταση πού είχε όριστεί για τίς 25 Μαρτίου. Επίσημα, μέ διάταγμα όρίστηκε ό έορτασμός τής έθνικής έπετειού τήν 25^η Μαρτίου, ήμερομηνία σύμβολο, τό 1837 επί Όθωνος. Είναί λοιπόν αλήθεια ότι στίς 25 Μαρτίου τοῦ 1821 ό Παλαιών Πατρών Γερμανός βρισκόταν στήν Πάτρα όπου έκήρυξε τήν επανάσταση.

Έκείνη τήν ήμέρα δέν είχε γίνει τίποτε ιδιαίτερο στά Καλάβρυτα διότι ή επανάστα-

Σέ μιά γιορτή πρέπει νά είναι σαφής ό στόχος, νά αξιοποιούνται όλα τα παιδιά, νά μαθαίνουν τραγούδια, νά προβάλλονται όχι μόνο οί άριστοῦχοι, νά ανιχνεύονται ιδιαίτερα χαρίσματα καί νά παρακινούνται τά παιδιά νά ξεπερνούν τή δειλία τους άρδρώνοντας λόγο στό πλήθος.

ση έγινε στίς 21 Μαρτίου, λόγω αιφνιδιαστικών γεγονότων καί ή πόλη είχε ήδη έλευθερωθεί από τούς Τούρκους.

Καί ό θρυλούμενος λόγος τοῦ Π. Π. Γερμανοῦ μύθος;

Ποίος θά τό πίστευε ότι μιά γαλλική έφημερίδα στό Παρίσι –6 Ιουνίου 1821– δίνει πληροφορίες για τόν λόγο τοῦ Δεσπότη στίς 20 Μαρτίου 1821 στά Καλάβρυτα καί παραθέτει τό κείμενο τοῦ λόγου πού έκφωνήθηκε στή συγκέντρωση στή μονή τής Αγίας

Λαύρας.

Λόγος σύντομος καί λιτός, στοχεύει νά ένθουσιάσει τούς αγωνιστές, τονίζοντας:

α) Ή καταπίεση τοῦ κατακτητή υπερέβει κάθε όριο.

β) Ό αγώνας για τήν αποτίναξη τοῦ ζυγοῦ είναι θέλημα Θεοῦ.

γ) **Ή κατάκτηση τής έλευθερίας είναι αναφαίρετο δικαίωμα κάθε ανθρώπου.**

δ) **Τούς απαλλάσσει τής δεσμεύσεως τής νηστείας,** έπειδή είναι περίοδος Μ. Τεσσαρακοστῆς τούς εϋλογεῖ, τώρα πού ξεκινούν για τόν πόλεμο.

ε) **Τούς συγχωρεῖ όλες τίς άμαρτίες τους.**

Θά έπρεπε, κάνοντας τήν αυτοκριτική μας σάν Έθνος νά μετρήσουμε σε βάθος τό κακό πού έγινε στό λαό καί ιδιαίτερα στους νέους, από τήν πνευματική ήγεςία, στό χώρο τής ιστορικῆς αυτοσυνειδησίας. Καί βάρυνε ιδιαίτερα τήν νεολαία πού λόγω τής ηλικίας καί τής άνωριμότητος δέν είχε τή δύναμη για έναν «μετά λόγου αντίλογο».

Είναί λοιπόν εύκαιρία ή σχολική γιορτή νά γίνει όχι άπλως ένα μάθημα άλλης μορφῆς, αλλά αν οργανωθεί σωστά, μπορεί νά αποβεί ένα «μέγιστο μάθημα».

Κάθε έθνική γιορτή είναι ένα χρέος μνήμης πού ζωοποιεῖ τήν ιστορία, τούς θριάμβους αλλά καί τά παθήματα τοῦ παρελθόντος, **τό όποιο τότε γίνεται δάσκαλος τοῦ παρόντος καί όδηγητής τοῦ μέλλοντος.**

Όργάνωση τής γιορτῆς

Μέ βάση τό θέμα τής γιορτῆς –μέρες πρίν τή γιορτή– ό υπεύθυνος εκπαιδευτικός πού έχει προσανατολιστεῖ στό θέμα (π.χ. οί γυναίκες στόν πόλεμο τοῦ 1940 ή τό ναυτικό στήν επανάσταση τοῦ 1821 κ.τ.λ.), διαβάζει στά παιδιά διάφορα κείμενα, ποιήματα, ιστορικά ανέκδοτα, ή αποσπάσματα από ιστορικά μυθιστορήματα ή αναθέτει στά παιδιά νά παρουσιάσουν κάτι από αυτά, ή νά άκούσουν σχετικά τραγούδια. Έτσι, υπάρχει ένα γενικό ένδιαφέρον για τό θέμα πού καλλιεργεῖται σιγά-σιγά.

– Στόν προβληματισμό γιά τή διαμόρφωση τοῦ προγράμματος συμμετέχουν καί οἱ μαθητές μέ προτάσεις τους.

– Τό ὑλικό πού ἐπιλέξαμε, τό παρουσιάζουμε στήν τάξη καί ἀκοῦμε τίς κρίσεις τῶν παιδιῶν.

– Λαμβάνουμε σοβαρά ὑπ’ ὄψιν ἡ ἡλικία τῶν παιδιῶν.

– Φροντίζουμε τό χῶρο νά εἶναι διακοσμημένος γιορταστικά. Ἐπιμελούμεθα τά σκηνικά καί τά προγράμματα στά ὁποῖα μποροῦν νά μπουν φράσεις ἀπό τό θέμα τῆς γιορτῆς.

– Ὁ Χρόνος: Τό πρόγραμμα δέν πρέπει νά φτάνει τή 1 ὥρα καί 30’.

– Ἀπό τά διαβάσματα γύρω ἀπ’ τό συγκεκριμένο θέμα πού ἐπιλέγουμε ὁ ἐκπαιδευτικός καλό εἶναι νά γράφει ἕνα σενάριο, φωτίζοντας διάφορες πλευρές πού μποροῦν νά κατανοήσουν οἱ συγκεκριμένοι μαθητές.

– Δέν ἀπορρίπτουμε, χωρίς ἀμερόληπτη κριτική, παλαιούς τρόπους παρουσιάσεως τοῦ θέματος. Αὐτό ἰσχύει ἰδιαίτερα γιά τόν πανηγυρικό τῆς ἡμέρας πού ἄλλοτε ἦταν σχεδόν ὅλη ἡ γιορτή. Δέν ἀποκλείεται καί σήμερα, φτάνει νά βρεθεῖ ὁ κατάλληλος τρόπος παρουσιάσεως, π.χ. εἰκόνες μέ σχόλια μετά ἀπό λιγόλογη εἰσαγωγή, μικρά ἀποσπάσματα πού διαβάζουν ἢ ἀπαγγέλουν ὅλα τά παιδιά, σκηνές μέ εἰκόνες βουβές τῶν παιδιῶν ἐνῶ ἀκούγεται σχετικό ἀπόσπασμα ἀπό μικρόφωνο κ.ο.κ.

Στόχος: νά κάνει τό παιδί νά προσέξει.

– **Νά προβάλλεται τό πνεῦμα κάθε ἱστορικῆς πράξεως,** χωρίς ὑπερφύλαες ὑπερβολές.

– **Ἡ ἀληθινή γνώση τῶν γεγονότων νά στοχεύει στό θαυμασμό πού ὑποβάλλει τόν παραδειγματισμό.**

– Νά ἐπιδιώκεται ἡ ἀξιοποίηση καί ὄχι ἡ κατάχρηση συγχρόνων μέσων προβολῆς.

– **Νά δίδεται ἔμφαση στό τραγούδι** ὄχι μόνο ἀπό τή χορωδία ἀλλά καί ἀπό τό σύνολο τῶν παιδιῶν.

– Στό τέλος τῆς γιορτῆς, ἡ κριτική μας

ἀφορᾶ τόν βασικό στόχο πού εἶναι: ἡ γνώση, ἡ ἐμπνευση, ὁ θαυμασμός, ὁ παραδειγματισμός, τό μήνυμα.

– Μετά τή γιορτή κάνουμε στήν τάξη κριτική. Τή γενική ἀποτίμηση τή σημειώνουμε στό πρόγραμμα καί τό καταθέτουμε στό «Ἡμερολόγιο ἐκδηλώσεων» τοῦ σχολείου.

– Ἡ ἐθνική γιορτή στό σχολεῖο εἶναι καί γιά τούς γονεῖς μιά γιορτή, καθώς παρακολουθώντας θαυμάζουν τί μπορεῖ νά κατορθώσει τό παιδί τους. Τούς ὀφείλει τό σχολεῖο αὐτή τή χαρά.

– Ἡ σχολική γιορτή ἀπαιτεῖ πολὺ κόπο ἀπό τόν ἐκπαιδευτικό, ὁ ὁποῖος θά χρειαστεῖ νά δουλέψει πολλές ὥρες ἐκτός τοῦ προγράμματός του, ἀντιμετωπίζοντας, ὄχι σπάνια, τήν ἀδιαφορία ἢ καί τήν εἰρωνία τῶν συναδέλφων του.

Ἄν κάποτε οἱ ἐκπαιδευτικοί μας ἀποκτήσουν σωστή ἀξιολόγηση ἀπό τήν πολιτεία, ἡ ὀργάνωση τῆς ἐθνικῆς γιορτῆς θά πρέπει νά πριμοδοτεῖται. Πράγμα πού δυστυχῶς δέν ζήτησαν ποτέ οἱ συνδικαλιστικοί φορεῖς.

Οἱ ἄλλες σχολικές γιορτές

Καί γιά τίς ἄλλες σχολικές γιορτές, θρησκευτικές, ἐπετειακές, ψυχαγωγικές, εἰδικῶν ἀφιερωμάτων, ἰσχύουν ἐπιλεκτικά τά στοιχεία πού ἀναφέρθηκαν προηγουμένως.

Νά εἶναι σαφῆς ὁ στόχος, νά ἀξιοποιοῦνται ὅλα τα παιδιά, νά μαθαίνουν τραγούδια, νά προβάλλονται ὄχι μόνο οἱ ἀριστοῦχοι, νά ἀνιχνεύονται ἰδιαίτερα χαρίσματα καί νά παρακινῶνται τά παιδιά νά ξεπερνῶν τή δειλία τους ἀρθρώνοντας λόγο στό πλῆθος.

Νά μὴν ξεχνᾶ ὁ ἐκπαιδευτικός, ὅτι τό παιδί πού ἔλαβε μέρος σέ μιά γιορτή, θά τή θυμᾶται σέ ὅλη του τή ζωή.

Καί μόνο αὐτό δικαιώνει κάθε κόπο τοῦ ἐκπαιδευτικοῦ.

ΤΟ SUDOKU, Η ΕΞΕΛΙΞΗ ΤΩΝ ΜΑΓΙΚΩΝ ΤΕΤΡΑΓΩΝΩΝ ΜΕ ΤΗΝ ΠΡΟΣΘΗΚΗ ΜΙΑΣ ΑΚΟΜΑ ΔΙΑΣΤΑΣΗΣ

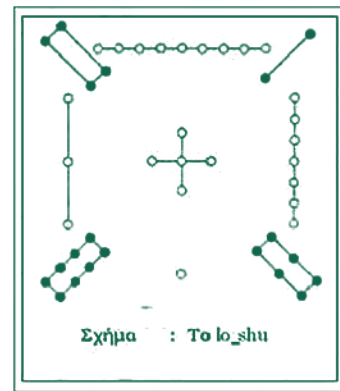
Του κ. **Παρασκευᾶ Λιβάνη**, Φυσικοῦ καὶ Εἰδικοῦ Πληροφορικῆς

Οἱ ἀνθρώπινες ἀνάγκες σέ ὅλους τούς πολιτισμούς δημιούργησαν τὰ μαθηματικά. Μία ἐφαρμογή τῶν μαθηματικῶν εἶναι τὰ διασκεδαστικά μαθηματικά, δηλαδή ἡ διασκεδαστική καὶ ψυχαγωγική ὄψη τῶν μαθηματικῶν πού μποροῦν νά γεμίσουν εὐχάριστα τόν ἐλεύθερο χρόνο μας. Σέ αὐτά ὑπάγονται καί τὰ μαγικά τετράγωνα.

Τὰ μαγικά τετράγωνα

Τὰ μαγικά τετράγωνα ἔχουν μία πλούσια ἱστορία πού ξεκινάει γύρω στό 2.200 π.Χ. με κάποιους κινέζικους μύθους. Τό 2.200 π.Χ. λέγεται πώς ὁ αὐτοκράτορας **Yu** ἐπινόησε τό μαγικό τετράγωνο. Τό μαγικό τετράγωνο ἦταν μία διατάξη ἀπό 3 ὀριζόντια καί 3 κάθετα κουτάκια μέσα στά ὁποῖα βρισκόταν ἕνας ἀριθμός. Τά κουτάκια αὐτά ὀνομάζονται **κελιά**. Οἱ ἀριθμοί μέσα στά κελιά, ὅταν ἀθροίζονταν εἴτε κάθετα εἴτε ὀριζόντια εἴτε διαγώνια ἔδιναν τό ἴδιο ἀποτέλεσμα. Σύμφωνα μέ τόν μῦθο, ὁ αὐτοκράτορας **Yu** παρατήρησε μία χελώνα μέ ἕνα ξεχωριστό διάγραμμα στό καβούκι της κι ἔτσι ἐπινόησε τό μαγικό τετράγωνο. Ὁ αὐτοκράτορας ἀποφάσισε νά ὀνομάσει τό ἀσυνήθιστο αὐτό ἀριθμητικό μοτίβο **lo shu** πού μπορεῖ νά ἐρμηνευτεῖ σάν μαγικό τετράγωνο.

Στό ἱερό βιβλίο I-Ching ὑπάρχει ἡ εἰκόνα τοῦ **lo shu**.

Ὅμως, τό πρώτο μαγικό τετράγωνο πού ἔχει καταγραφεῖ ἐμφανίστηκε στό βιβλίο τοῦ πρώτου αἰώνα **Da - Dai Liji**.

Ὅπως καί σέ ἄλλους πολιτισμούς, ἔτσι καί στήν Εὐρώπη τὰ μαγικά τετράγωνα ἦταν ἄμεσα συνδεδεμένα μέ τή μαγεία τήν ἀλχημεία καί τήν ἀστρολογία. Κατά τή διάρκεια τοῦ 15^{ου} αἰώνα ὁ βυζαντινός συγγραφέας Ἐμμανουήλ Μοσχόπουλος, εἰσήγαγε τὰ μαγικά τετράγωνα στήν Εὐρώπη. Οἱ πρώτες ἀποδείξεις ἐμφάνισις τῶν μαγικῶν τετραγώνων σέ ἔντυπα κείμενα στήν Εὐρώπη, φαίνονται σέ μία διάσημη γκραβούρα τοῦ γερμανοῦ καλλιτέχνη Albrecht Dürer πού τό 1514 ἐνσωμάτωσε ἕνα μαγικό τετράγωνο στήν γκραβούρα του Melencolia I, στήν πάνω δεξιά γωνία.

Στήν παρακάτω εἰκόνα παρουσιάζεται

ένα μαγικό τετράγωνο με τρεις σειρές και 3 στήλες. Στο τετράγωνο αυτό, το άθροισμα των αριθμών σε κάθε στήλη, σειρά και διαγώνιο είναι ίδιο και ίσοται με 15.

2	9	4
7	5	3
6	1	8

Πρέπει να προσέξουμε ότι στο μαγικό τετράγωνο οι αριθμοί δεν επαναλαμβάνονται, δεν είναι ίδιοι. Είναι διαφορετικοί.

Ένα διάσημο μαγικό τετράγωνο κοσμεϊτήν εισοδο του καθεδρικού ναού Sagrada Familia στην Βαρκελώνη, σχεδιασμένο από τον αρχιτέκτονα Antoni Gaudi (1852-1926). Το άθροισμα κάθε στήλης, κάθε σειράς και κάθε διαγωνίου είναι τό 33, ή ηλικία του Χριστού όταν σταυρώθηκε.

Τά μαγικά τετράγωνα και τά σταυρόλεξα απεικονίζονται σε δύο διαστάσεις.

Τό πρώτο σταυρόλεξο δημοσιεύτηκε στις 21 Δεκεμβρίου του 1913 στην έφημερίδα *Κόσμος της Νέας Υόρκης* από τον δημοσιογράφο Άρθουρ Γουάιν, πού είχε την επιμέλεια της σελίδας ψυχαγωγίας. Δημιούργησε ένα σταυρόλεξο σε σχήμα ρόμβου.

Τήν επόμενη μέρα της κυκλοφορίας, ή έφημερίδα κατακλύστηκε από εκατοντάδες γράμματα άναγνωστών, πού ζητούσαν επιτακτικά και νέα σταυρόλεξα. Άρχισε τότε ή σταυρολεξομανία!

Τό 1924 ή τρέλα των σταυρολέξων φθάνει στην Εύρώπη, με τή δημοσίευση του πρώτου σταυρολέξου από την άγγλική έφημερίδα *Sunday Express* και την δεκαετία του '30 διαδόθηκε σε όλα τά μήκη και πλάτη της Γής καθώς και στη χώρα μας.

Στόν Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο πολλοί άγγλοι λύτες σταυρολέξων χρησιμοποιήθηκαν από τις συμμαχικές ύπηρεσίες άντικατασκοπίας για νά σπάζουν τους κώδικες των ναζί.

Στίς μέρες μας, τό σταυρόλεξο άποτελεί μία σταθερή άξια. Τό βρίσκουμε παντού, από τις έφημερίδες και τά εξειδικευμένα περιοδικά, ως τό διαδίκτυο. Οί γιατροί πιστεύουν ότι κάνει καλό στην ύγεια, καθώς άκονίζει τό μυαλό και συμβάλλει στην άποφυγή δυσάρεστων καταστάσεων τύπου Άλτσχάιμερ.

Τά Λατινικά Τετράγωνα (Latin squares)

Ένα Λατινικό Τετράγωνο (Latin square),

γνωστό στά άραβικά ως wafq majazi, είναι ένα τετράγωνο πού περιέχει κελιά, στά όποια κάθε σειρά καί κάθε στήλη έχουν τό ίδιο σύνολο άριθμών. Άντίθετα, σέ ένα μαγικό τετράγωνο, δέν υπάρχουν ίδιοι άριθμοί, οί άριθμοί δέν επαναλαμβάνονται.

Ο Έλβετός μαθηματικός Leonhard Euler, τό 1783 σέ ηλικία 76 έτών δημιούργησε μία μορφή του σημερινού Sudoku από τά Λατινικά Τετράγωνα πού τά όνόμασε «μαγικά τετράγωνα» (carrés magiques). Ο Euler στά «μαγικά του τετράγωνα» έβαλε ένα περιορισμό στους άριθμούς κάθε σειράς καί κάθε στήλης. Ο περιορισμός ήταν ότι σέ μία σειρά ή σέ μία στήλη, ένας άριθμός νά μήν έμφανίζεται δύο φορές. Δέν πρόλαβε όμως νά χαρεί τό παιχνίδι του, καθώς απέβίωσε τήν ίδια χρονιά. Τά μαγικά τετράγωνα του Euler παρέμειναν στην άφάνεια για περίπου δύο αιώνες.

Οί διαστάσεις στή φύση άλλά καί μεταφορικά

Στή φύση, οί διαστάσεις μās βοηθούν νά έχουμε μία αντίληψη του χώρου. Έτσι, αν έχουμε ένα σημείο πού δέν έχει διαστάσεις καί προσθέσουμε μία διάσταση, θά έχουμε μία γραμμή πού έχει μία διάσταση. Αν προσθέσουμε άλλη μία διάσταση, θά έχουμε ένα επίπεδο πού έχει δύο διαστάσεις. Αν προσθέσουμε άλλη μία διάσταση, τότε θά έχουμε τό χώρο των τριών διαστάσεων. Η *Θεωρία της σχετικότητας* στην φυσική, πρόσθεσε καί μία τέταρτη διάσταση στο χώρο πού ονομάστηκε «χώρος τεσσάρων διαστάσεων» καί ή νέα αυτή διάσταση είναι ό χρόνος.

Μεταφορικά τώρα, όταν λέμε ότι προσθέτουμε μία νέα διάσταση σέ κάποιο θέμα, έννοούμε ότι αλλάζουμε τά δεδομένα, ότι δημιουργούμε ένα νέο κόσμο για έξερευνηση στο θέμα αυτό.

Μία νέα διάσταση στα «μαγικά τετράγωνα» του Euler δημιουργεί τό SUDOKU όπως τό γνωρίζουμε σήμερα.

Σύμφωνα μέ μία έρευνα πού έγινε από

τόν Will Shortz καί αναφέρθηκε από τον Δρ Jean-Paul Delahaye στην έπιστημονική του άμερικανική έκδοση του Ιουνίου 2006 «The Science of Sudoku», τό πρώτο μοντέρνο πάζλ Sudoku δημιουργήθηκε από έναν Αμερικανό αρχιτέκτονα, τον Howard Garns. Ο Garns χρησιμοποίησε τήν ιδέα των Λατινικών **τετραγώνων** μέ τον **περιορισμό** του Euler, αλλά πρόσθεσε καί μία νέα διάσταση!

Ίσως νά χρειαζόταν ένας αρχιτέκτονας νά συλλάβει τήν ιδέα μιās νέας διάστασης σέ ένα επίπεδο πίνακα καί νά απεικονίζεται αυτό πάλι σέ ένα επίπεδο. Σάν ιδέα, φαίνεται άπλή. Όμως μήν ξεχνάμε ότι κάθε καινοτομία, κάθε έφεύρεση, είναι άπλές, άφου γίνουν γνωστές!

Ο Garns χρησιμοποίησε ένα διδιάστατο πίνακα (Λατινικό Τετράγωνο) πού είχε 9x9 κελιά δηλαδή 81 κελιά συνολικά. Ο πίνακας αυτός αποτελείται από 9 **σειρές**. Μία σειρά είναι 9 κελιά τό ένα δίπλα στο άλλο. Επίσης αποτελείται από 9 **στήλες**. Μία στήλη είναι 9 κελιά τό ένα κάτω από τό άλλο.

Η καινοτομία του Garns ήταν νά όρίσει τά **τετράγωνα**. Θεώρησε δηλαδή ότι ό διδιάστατος πίνακας των 81 κελιών αποτελείται από 9 πίνακες 3x3 πού έχει ό καθένας τους 9 κελιά. Οί πίνακες αυτοί ονομάζονται **τετράγωνα**. Στο σχήμα του διδιάστατου πίνακα, τά τετράγωνα περιβάλλονται από πιό έντονες γραμμές.

Σέ κάθε σειρά μπορούσαν νά τοποθετηθούν άριθμοί από τό 1 έως τό 9. Επίσης, σέ κάθε στήλη μπορούσαν νά τοποθετηθούν άριθμοί από τό 1 έως τό 9.

Μέ τήν προσθήκη έννέα τετραγώνων, σέ κάθε ένα από αυτά μπορούσαν νά τοποθετηθούν άριθμοί από τό 1 έως τό 9.

Σέ μερικά από τά **κελιά** του διδιάστατου πίνακα, αρχικά, είχαν τοποθετηθεί άριθμοί από τό 1 έως τό 9. Οί άριθμοί αυτοί αποτελούσαν τά **δεδομένα**. Τά **ζητούμενα** ήταν οί άριθμοί (άπό τό 1 έως τό 9) πού έπρεπε νά τοποθετηθούν στα υπόλοιπα **κε-**

λιά μέ βάση όρισμένους άπλους κανόνες.

Οί κανόνες ήταν ότι έπρεπε νά τοποθετηθούν στά άδεια κελιά άριθμοί άπό τό 1 έως τό 9 μέ τέτοιο τρόπο, ώστε κάθε στήλη, κάθε σειρά καί κάθε τετράγωνο νά περιέχει τούς άριθμούς άπό τό 1 έως τό 9 **μόνο μία φορά**.

Έτσι δημιουργήθηκε τό παιχνίδι (πάζλ) του Gams μέ τό όνομα Number Place, πού άργότερα όνομάστηκε SUDOKU.

Τά πρώτα Number Place έμφανίστηκαν στην έκδοση του Μαΐου του 1979 του

Ίαπωνία, όπου έτυχε μεγάλης άνταπόκρισης. Έκεί το παιχνίδι πήρε καί τή σημερινή του όνομασία Sudoku (Suji wa dokushin ni kagiru) πού μεταφράζεται σέ: «Οί άριθμοί πρέπει νά βγαίνουν μία μόνο φορά».

Ή έξάπλωση του παιχνιδιού στό δυτικό κόσμο όφείλεται στον Γουέιν Γκούλντ, ένα Νεοζηλανδό συνταξιούχο δικαστή. Ο Γουέιν βρισκόταν στην Ίαπωνία καί για νά περάσει τήν ώρα του, έπισκέφτηκε ένα βιβλιοπωλείο. Έπειδή δέν γνώριζε τήν ιαπωνική γλώσσα, άγόρασε ένα βιβλίο μέ πάζλ

8	2	7			4	6		3
			9	2			4	
		9			3	7		1
4		2		3			7	
	1		2		8		6	
	7			5		1		2
2		4	1			9		7
7				9				
9			7			3		6

Τό πάνω άριστερά τετράγωνο.

Ή πέμπτη σειρά.

Τό έβδομο κελί τής πρώτης στήλης.

Τό κάτω δεξιά τετράγωνο.

Ή πέμπτη στήλη. Ή πέμπτη στήλη είναι καί μεσαία στήλη.

Ή ένατη στήλη. Ή ένατη στήλη είναι καί τελευταία στήλη.

Pencil Puzzles Dell and Word Games.

Ή εταιρεία συνεχίζει νά τά όνομάζει Number Place μέχρι καί σήμερα.

Δυστυχώς τό Number Puzzle, δέν κατάφερε τότε νά κερδίσει τό άμερικανικό κοινό.

Τό Number Puzzle μετονομάζεται σέ SUDOKU στην Ίαπωνία

Ή έκδοτική εταιρεία Nikoli πρωτοκυκλοφόρησε τό παιχνίδι Number Puzzle στην

άριθμών, τό Sudoku. Τά πάζλ αυτά του άρεσαν, τόν συνεπήραν καί γρήγορα "έθίστηκε" σέ αυτά. Ήθελε νά λύνει όλο καί περισσότερα Sudoku. Για τόν λόγο αυτό δημιούργησε ένα πρόγραμμα στον ύπολογιστή του πού δημιουργούσε όσα Sudoku ήθελε για νά τά λύνει. Του άρεσε τόσο τό Sudoku σαν παιχνίδι, πού σκέφτηκε πώς θά έπρεπε νά γίνει γνωστό σέ περισσότερο κόσμο. Έτσι μία μέρα έπισκέφτηκε τά γραφεία των «Times» του Λονδίνου καί παρουσίασε τήν ιδέα του,

νά δημοσευτεί τό παιχνίδι Sudoku στήν ἐφημερίδα.

Ἡ πρότασή του ἔγινε δεκτή καί στίς 12 Νοεμβρίου 2004, τό Sudoku πρωτοδημοσιεύτηκε στήν ἀγγλική ἐφημερίδα. Ἡ ἀναπόκριση πού ἔτυχε ἀπό τό ἀναγνωστικό κοινό ἦταν τόσο μεγάλη, πού καί ἄλλες ἐφημερίδες, ὅπως ἡ «Daily Telegraph» καί ἡ «Daily Mail» ἀκολούθησαν τό παραδειγμα τῶν «Times». Οἱ πωλήσεις τῶν ἐφημερίδων αὐτῶν αὐξήθηκαν κατακόρυφα. Σέ πολύ λίγο χρόνο, τό παιχνίδι Number Puzzle, σάν Sudoku πιά, ξαναεμφανίστηκε στήν Ἀμερική ὅπου τώρα ἡ ἐπιτυχία του ἦταν πολύ μεγάλη. Μάλιστα ἦταν τόσο μεγάλη πού ὅταν σέ λίγους μῆνες κυκλοφόρησε στήν ἀγορά ἕνα βιβλίο τοῦ Michael Merham (Μάικλ Μέαμ) «The book of sudoku», αὐτό ἔγινε ἀνάρπαστο καί μέσα σέ δυό μόνο ἑβδομάδες πούλησε 250 χιλιάδες ἀντίτυπα.

Πῶς λύνεται ἕνα Sudoku

Ὅπως στά μαθηματικά γιά νά λύσουμε μία ἐξίσωση ἢ ἕνα σύστημα ἐξισώσεων χρησιμοποιοῦμε γενικούς κανόνες ἢ σκεφτόμαστε δικούς μας τρόπους (τά λεγόμενα τεχνάσματα), ἔτσι καί γιά νά λύσουμε ἕνα Sudoku χρησιμοποιοῦμε γενικούς κανόνες ἢ ἐπινοοῦμε δικά μας τεχνάσματα.

Ἐπενθυμίζουμε, ὅτι γιά νά λυθεῖ ἕνα Sudoku πρέπει νά τοποθετηθοῦν στά ἄδεια κελιά ἀριθμοί ἀπό τό 1 ἕως τό 9 μέ τέτοιο τρόπο ὥστε κάθε στήλη, κάθε σειρά καί κάθε τετράγωνο νά περιέχει τούς ἀριθμούς ἀπό τό 1 ἕως τό 9 μόνο μία φορά. Αὐτός ὁ κανόνας φαίνεται πολύ ἀπλός, ὅμως στήν πράξη μπορεῖ νά εἶναι ἀπό εὐκόλο ἕως καί

πολύ δύσκολο νά ὑλοποιηθεῖ. Ἐξαρτᾶται ἀπό τό Sudoku, ἄν εἶναι εὐκόλο ἢ δύσκολο ἢ γιά νά ἀκριβολογήσουμε, ἐξαρτᾶται ἀπό τά δεδομένα τοῦ Sudoku.

Ἐνα παράδειγμα θά μᾶς βοηθήσει νά καταλάβουμε καλύτερα αὐτά πού εἶπαμε. [Τό παραδειγμα ἔχει παρθεῖ ἀπό τό (1) στή βιβλιογραφία/πηγές].

Στό προηγούμενο τμήμα Sudoku, στήν τελευταία σειρά ὑπάρχουν οἱ ἀριθμοί 9,5,7,2,8,3,6 καί λείπουν οἱ ἀριθμοί 1 καί 4. Γιά νά συμπληρωθεῖ ἡ τελευταία σειρά, πρέπει νά τοποθετηθοῦν στά κενά κελιά οἱ ἀριθμοί 1 καί 4 μέ τέτοιο τρόπο ὥστε κάθε στήλη, κάθε σειρά καί κάθε τετράγωνο νά περιέχει τούς ἀριθμούς ἀπό τό 1 ἕως τό 9 **μόνο μία φορά**. Ἄν τοποθετήσουμε τό 1 στό δεύτερο κελί τῆς τελευταίας σειρᾶς, θά παραβῶμε τόν κανόνα διότι ἡ στήλη πού ἀνήκει αὐτό τό κελί, ἔχει τόν ἀριθμό 1. Ἄν πάλι τοποθετήσουμε τό 4 στό ὄγδοο κελί τῆς τελευταίας σειρᾶς, θά παραβῶμε τόν κανόνα, διότι τό τετράγωνο πού ἀνήκει αὐτό τό κελί, ἔχει τόν ἀριθμό 4. Ἐπομένως, ἡ σωστή τοποθέτηση τῶν ἀριθμῶν εἶναι τό 4 στό δεύτερο καί τό 1 στό ὄγδοο κελί τῆς τελευταίας σειρᾶς!

Τό Sudoku σάν πνευματική ἄσκηση

Οἱ ἐπιστήμονες ἔχουν καταλήξει στό συμπέρασμα ὅτι ἡ πνευματική ἄσκηση συμβάλλει στήν πνευματική ἀνανέωση καί προστασία ἀπό ἐκφυλιστικές ἀσθένειες τοῦ ἐγκεφάλου, ὅπως τό Ἄλτσχάιμερ καί ἡ ἄνοια.

Τά πνευματικά παιχνίδια σταυρόλεξα καί πάζλ, καί τά τελευταῖα χρόνια τό Sudoku, ἀποτελοῦν ἐξαιρετική πνευματική

	1			5		1	2
2			1			9	4
7			9				
9			7	2	8	3	6

Ἐπάρχει 1 στήν δεύτερη στήλη.

Ἐπάρχει 4 στό κάτω δεξιά τετράγωνο.

	1			5		1	2	
2			1			9	4	
7				9				
9	4	5	7	2	8	3	1	6

Υπάρχει 1 στην δεύτερη στήλη.

Υπάρχει 4 στο κάτω δεξιά τετράγωνο.

Τό 4 μόνο εδώ μπορεί να τοποθετηθεί.

Τό 1 μόνο εδώ μπορεί να τοποθετηθεί.

άσκηση, ή οποία συνδράμει στην αντίκα-
τάσταση των έγκεφαλικών κυττάρων που
καταστρέφονται με την πάροδο της ηλικίας.
Ειδικά τό Sudoku είναι πιό αποτελεσματικό,
άφου άπαιτεί κυρίως συνδυαστικό μυαλό
καί όχι έγκυκλοπαιδικές γνώσεις. Ό διδά-
κτορας του Τομέα Φυσιολογίας καί Φαρμα-
κολογίας (Έργαστήριο Πειραματικής Φυσι-
ολογίας) του Άριστοτελείου Πανεπιστημίου
Θεσσαλονίκης κ. Βασίλειος Παπαλιάγκας
ύποστηρίζει ότι για τή λύση ενός Sudoku
ό έγκέφαλος χρησιμοποιεί συνδυασμούς
σκέψης άνωτερους καί άπό τούς πιό έξε-
λιγμένους ύπολογιστές!

Τό Sudoku σάν μία μαθηματική έφαρμογή

Γιά τή λύση ενός Sudoku χρησιμο-
ποιούνται γενικοί κανόνες άλλά καί προ-
σωπικές άποφάσεις που μπορεί να πάρει
κάποιος άνάλογα με την εικόνα που παρου-
σιάζει τό Sudoku σέ κάποια φάση. Όμως
πίσω άπό την λύση του Sudoku κρύβονται
μαθηματικά.

Τό ίδιο το Sudoku όπως είναι, είναι
ένας μαθηματικός πίνακας (Matrix).
Στά μαθηματικά, ένας πίνακας είναι μία
όρθογώνια διάταξη αριθμών, συμβόλων,
ή εκφράσεων, που είναι διατεταγμένοι σέ
σειρές καί στήλες. Έφαρμογές των πινα-
κων βρίσκονται σέ πολλές έπιστῆμες. Στή
φυσική (κλασική μηχανική, όπτική, ήλε-

κτρομαγνητική θεωρία, ββαντομηχανική,
κ.ά.) χρησιμοποιούνται για τή μελέτη των
φυσικών φαινομένων, όπως την κίνηση των
στερεών σωμάτων. Στά γραφικά ήλεκτρο-
νικών ύπολογιστών, χρησιμοποιούνται για
άπεικόνιση εικόνας τριών διαστάσεων σέ
όθόνη δύο διαστάσεων. Στή θεωρία πιθα-
νοτήτων καί τή στατιστική, οί στοχαστικοί
πίνακες χρησιμοποιούνται για να περιγρά-
ψουν σύνολα πιθανοτήτων. Στή λογιστική
χρησιμοποιούνται πολύ οί λεγόμενοι λογι-
στικοί πίνακες.

Οί 9 αριθμοί του Sudoku άποτελούν
ένα σύνολο $S_n = \{1, 2, \dots, n\}$ όπου $n = 9$,
δηλαδή $S_9 = \{1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9\}$.

Κάθε σειρά καί κάθε στήλη είναι μία
μετάθεση (permutation) του συνόλου S_9 .
Π.χ. $\sigma_1 = \{2, 7, 1, 3, 4, 5, 6, 9, 8\}$, $\sigma_2 = \{9, 2,$
 $7, 8, 3, 4, 5, 6, 1$ κ.τ.λ.

Μαθηματικές μέθοδοι για τή λύση ένος Sudoku

Στίς τεχνικές λύσης ενός Sudoku συμπε-
ριλαμβάνονται καί άρκετές μαθηματικές
μέθοδοι.

Μία άπό αυτές είναι ή **άπλοποίηση**.
Όπως στά μαθηματικά άπλοποιούμε ένα
κλάσμα ή ένα σύστημα **έξισώσεων** ώστε
να προκύψει ένα πιό άπλό που θα μπορεί
να λυθεί εύκολότερα, έτσι άπλοποιούμε ένα
Sudoku.

Μία άλλη μέθοδος είναι ή **εις άτοπον**

άπαγωγή πού είναι μέθοδος λογικής απόδειξης όχι μόνο στα καθαρά μαθηματικά αλλά και άλλου. Μέ τη μέθοδο αυτή, αν έχουμε επιλογή μιας συνθήκης από δύο και αν αυτή αποδειχθεί λάθος (άτοπο) τότε ισχύει η άλλη.

Μία άλλη μέθοδος είναι η **δοκιμής και σφάλματος (λάθος)** πού επιλέγουμε παραλλαγές μέχρι να προκύψει σωστό αποτέλεσμα.

Μία άλλη μέθοδος είναι **της πιθανότητας** πού θεωρούμε πιο πιθανό σε ένα κελί να υπάρχει ένας συγκεκριμένος αριθμός σαν λύση. Λύνουμε το **Sudoku** με αυτή την παραδοχή και εάν προκύψει λάθος (άτοπο) αποκλείουμε αυτό τον αριθμό σαν λύση και επιλέγουμε άλλον.

Κάποιες πρακτικές τεχνικές λύσης ενός Sudoku βασίζονται στην ιδιότητα N γραμμικών εξισώσεων με N άγνωστους, πού συνήθως έχουν μοναδική λύση. Βέβαια, ο αναγνώστης για να λύσει ένα Sudoku δεν χρειάζεται να έχει ιδέα από αυτές τις θεωρίες των μαθηματικών διότι οι τεχνικές λύσης έχουν μετατρέψει τις θεωρίες αυτές σε απλούς κανόνες ύπολογισμών με πρακτική αριθμητική!

Τέλος, τελευταία, πολλές διπλωματικές, πτυχιακές αλλά και έρευνητικές εργασίες έχουν για θέμα τους το **Sudoku** όχι μόνο στον μαθηματικό κλάδο αλλά και σε άλλους

κλάδους (Πληροφορική, Φυσική, Αυτόματισμός, Τεχνητή Νοημοσύνη κ.ά.).

Δείτε τα (4), (5) και (7) στη βιβλιογραφία/πηγές.

Τό μέλλον των Sudoku

Μπορεί η μαγεία να παραμένει στα μαγικά τετράγωνα, όμως από τα τέλη του 19^{ου} αιώνα οι μαθηματικοί εφάρμοσαν αυτά σε προβλήματα, στις πιθανότητες και στην ανάλυση. Στις μέρες μας επίσης, τα μαγικά τετράγωνα μελετήθηκαν σε σχέση με την παραγοντική ανάλυση, συνδυαστικά μαθηματικά, πίνακες (μήτρες), ρυθμιστική αριθμητική και γεωμετρία. Τα **Sudoku** έγιναν γνωστά τα τελευταία χρόνια και επειδή πρακτικά έχουν μία διάσταση παραπάνω από τα μαγικά τετράγωνα, οι εφαρμογές τους σε προβλήματα ανάλογα θα είναι πολλαπλάσιες από τα μαγικά τετράγωνα και πιο πολύπλοκες. Και όσο οι επιστήμονες θα απασχολούνται με την μελέτη των εφαρμογών των **Sudoku** σε επιστημονικά και τεχνικά πεδία, αυτά (τα **Sudoku**) πού ήδη έχουν αποκτήσει φανατικούς οπαδούς μεταξύ των καθημερινών αναγνωστών των εντύπων, θα εξακολουθήσουν να τους προσφέρουν άπειρες ώρες ευχαρίστησης, εκτόνωσης και δημιουργικής απασχόλησης.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ - ΠΗΓΕΣ

- ΛΙΒΑΝΗΣ ΠΑΡΑΣΚΕΥΑΣ, *Μέθοδοι λύσης όλων των sudoku. Εύκολα - Δύσκολα - «Αδύνατα»*, Εκδόσεις Δίαυλος.
- VORDERMAN CAROL, Πώς να λύσετε Sudoku. Πάνω από 200 Πάζλ κάθε επιπέδου δυσκολίας: Από εύκολα μέχρι πολύ δύσκολα!
- ΗΥΣΚΥΑΛΕ ΜΑΡΚ, *Τό Μεγάλο Βιβλίο των Sudoku*, Εκδόσεις Πατάκη.
- ΑΛΕΞΑΝΔΡΑ ΠΟΥΛΟΠΟΥΛΟΥ, *Τά μαθηματικά τοῦ Sudoku*, <http://www.math.ntua.gr/~Sofia/Thema/Sudoku.pdf>.
- ΑΛΕΞΑΝΔΡΙΑΝΗΣ ΖΑΧΑΡΙΑΣ, *Ἐπίλυση τοῦ προβλήματος Sudoku με χρήση ἐνφυνῶν τεχνικῶν ἀπό ἐκπαιδευτικό ρομπότι*, Πανεπιστήμιο Πατρῶν, http://nemertes.lis.upatras.gr/jspui/bitstream/10889/4228/1/nxt%20sudoku%20_%20alexandz.pdf.
- ΘΩΜΑΣ ΜΥΛΩΝΑΣ, *Ἀνάπτυξη Ἐνφυνῶς Ἐφαρμογῆς γιά τό Puzzle Sudoku (Development Of An Intelligent Application For The Sudoku Puzzle)*, Ἀριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης, [http://ikee.lib.auth.gr/record/285380/files/sudokuproject_\(%ce%9a%ce%b5%ce%b9%ce%bc%ce%b5%ce%bd%ce%bf\).pdf](http://ikee.lib.auth.gr/record/285380/files/sudokuproject_(%ce%9a%ce%b5%ce%b9%ce%bc%ce%b5%ce%bd%ce%bf).pdf)
- ΖΩΤΤΟΥ ΔΗΜΗΤΡΑ ΝΕΦΕΛΗ, *Sudoku Puzzles Καί Συνδυαστικά Προβλήματα* (στην εργασία προσεγγίζονται τά Sudoku Puzzles χρησιμοποιώντας μαθηματικές ἔννοιες κυρίως ἀπό τήν θεωρία γραφημάτων, τήν ἀλγεβρα, τή θεωρία πινάκων ἀλλά και τήν κρυπτογραφία και τή θεωρία ἀνάπτυξης ἀλγορίθμων), <https://my.math.upatras.gr/links/showlink.php?l=278>.

ΑΝ ΤΟΤΕ Η ΚΟΣΜΙΚΗ ΣΟΦΙΑ ΣΥΝΑΝΤΟΥΣΕ ΤΟ ΧΡΙΣΤΟ...

Τοῦ κ. **Ἰωάννου Μπερδαλή**,
Φιλολόγου, Θεολόγου

Σ' αυτές τις μέρες, ὁ νοῦς καί ἡ ψυχὴ κάθε χριστιανοῦ ξανάρχεται προσκυνητῆς στό ταπεινὸ καί ἀπόμερο ἐκεῖνο σπύλαιο τῆς Βηθλεέμ, ὅπου μέσα του γεννήθηκε ἡ ζωὴ γιὰ νὰ νικήσει τὸ θάνατο, ὅπου ἀνέτειλε τὸ φῶς γιὰ νὰ διαλυθεῖ τὸ σκοτάδι, ὅπου ἔλαμψε ἡ ἀλήθεια γιὰ νὰ ὑποχωρήσει τὸ ψεῦδος, νὰ παραμερίσει ἡ μάνητα τῶν ἀνθρώπων, καί νὰ μᾶς κατακλύσει ἡ γαλήνη τῆς θείας ἀγάπης καί ἡ λάμψη τῆς ἀρετῆς.

Τὸ βίωμα καί τὸ νόημα τῆς πανανθρώπι-

νης τούτης γιορτῆς θὰ μᾶς μεταρσιώσει στό τρισμάκαρο ἐκεῖνο ὕψος, ἀπ' ὅπου ἡ ψυχὴ θὰ θεᾶται κατάματα τὴν ὁμορφίᾳ καί τὴν ἀλήθεια, καί ὀλόκληρη ἡ ἀνθρώπινη ὑπαρξη θ' ἀφουγκρασθεῖ γιὰ μίᾳ ἀκόμα φορά τὴν ἄρμονία τῆς ἀγγελικῆς ψαλμωδίας, τὴν ἄρμονία τῆς χαρᾶς καί τῆς οὐράνιας ἀγάπης, πού καθὼς κάθε φορά ἀππχεῖ μέσα μας, μᾶς ὀδηγεῖ στὴ συνείδηση τῆς ὄντολογικῆς μας ταυτότητας καί τῆς ἐθνικῆς μας καταγωγῆς.

Ὅμως στὴ δύσκολη καί ὑπουλη τούτη

ἐποχή ὅπου διανύουμε σήμερα, ἐπειδὴ ἡ ἔθνοκτόνος παγκοσμιοποιητική δύναμη συνειδητὰ πλέον ἀποβλέπει στὴ διάσπαση τῆς δυαδικότητας τοῦ Χριστιανικοῦ πνεύματος καὶ τῆς ἑλληνικῆς σοφίας, ἐπειδὴ εἰς τὰ πλαίσια τῆς προσπάθειας αὐτῆς, διάφοροι Θεολογοῦντες καὶ ἐντελῶς ἀφιλοσόφητοι, ἐλαφρᾶ τῆ καρδία, ρίπτουν τὸν Πλάτωνα καὶ τὸν Ἀριστοτέλη εἰς τὴν πυρᾶν, χαρακτηρίζοντας τὸν πρῶτο οὐτοπιστὴ καὶ ἀνεδαφικό, τὸν δεύτερον «κοσμικὸν καὶ αἵρεσιάρχην», κρίνουμε σκόπιμον ἐκ καθήκοντος αὐτοσεβασμοῦ, νὰ ἀποκαταστήσωμε τὴν ἀλήθεια ὡς πρὸς τοὺς μεγάλους αὐτοὺς Ἕλληνας Φιλοσόφους, διότι εἶναι ἀνεπίτρεπτον, ὅτε μὲν νὰ ἐπικαλούμεθα τὸν πνευματικὸν των γιγαντισμὸν, ὅτε δὲ νὰ τοὺς ἀπορρίπτωμεν ὡς ἀνεδαφικούς καὶ αἵρεσιάρχας.

Γνωστοῦ ὄντος ὅτι ἡ αἵρεσις ἀποτελεῖ ἀπόκλιση ἐκ τοῦ ὀρθοδόξου χριστιανικοῦ δόγματος, ὁ χαρακτηρισμὸς τοῦ αἱρετικοῦ διὰ τὸν Ἀριστοτέλη τουλάχιστον, ἐκ προοιμίου κρίνεται ὡς τί τὸ ἄστοχον καὶ ἐξωλογικόν. Ἐάν ὅμως οἱ κακοὶ ἐρμηνευταὶ τοῦ φιλοσόφου ὑπονοοῦν καὶ τοῦ καταλογίζουν ἀθεΐσμον ἢ ἀσέβειαν, ἐκτός τῶν τόσων ἄλλων ἐπιχειρημάτων, ἔχομεν κυρίως νὰ ὑπογραμμίσωμεν τὴν ἀπορίαν τοῦ φιλοσόφου «καὶ δὴ καὶ τό πάλαι τε καὶ νῦν καὶ αἰεὶ ζητούμενον καὶ αἰεὶ ἀπορούμενον, τί τὸ ὄν». (Ἀριστοτέλης, Μεταφυσικά).

Τὴν ἀναζήτησίν του αὐτὴ ξεκινᾷ ὁ Ἀριστοτέλης ἀπὸ τὴν φυσικὴν πραγματικότητα καὶ μὲ τὸν λόγον, ἐνῶ ὁ Πλάτων ξεκινᾷ ἀπὸ τὸν ἰδεατὸν κόσμον καὶ μὲ τὸν νοῦν. Νοῦς καὶ λόγος εἶναι δύο πόλοι τοῦ στοχασμοῦ καὶ τῆς σκέψεως, καθότι ὁ μὲν λόγος εἶναι ἀγωγὸς τῆς γνώσεως, καὶ ὁ νοῦς ἀποτελεῖ τὸν δυναμικὸν χῶρον ὑποδοχῆς τῆς ὑπερλόγου σοφίας. Ὁ λόγος, πολυδυναμικώτατον ὄργανον τῆς ζωῆς καὶ τοῦ πνεύματος, ἐκφράζει τὴν ἐσωτερικότητα τοῦ νοῦ, ὁ ὁποῖος νοῦς, χωρὶς τὸν λόγον θὰ ἦτο ἀκατανόητος, ὅπως καὶ ὁ λόγος χωρὶς τὸν νοῦν θὰ ἦτο ἀδιανόητος καὶ περιττός.

Ὁ Ἀριστοτελικὸς λόγος καὶ ὁ Πλατωνι-

κὸς νοῦς εὐρίσκονται εἰς μίαν σχέσιν συνθετικῆς συμπληρωματικότητας, καὶ ἀλλοπερικωρούμενοι ἀμοιβαίως, μᾶς χαρίζουν ὅ,τι εἰς τὴν φιλοσοφίαν ὀνομάζουμε μεταφυσικὸν ἰδεαλισμὸν διὰ τὸν Πλάτωνα, καὶ μεταφυσικὸν ἐμπειρισμὸν διὰ τὸν Ἀριστοτέλη. Κοινὸς τόπος καὶ τῶν δύο φιλοσόφων εἶναι τὸ στοιχεῖον τοῦ μεταφυσικοῦ, εἰς τὸ ὁποῖον καὶ ἐνώνονται. Ἔτσι, ἐμπειρισμὸς καὶ ἰδεαλισμὸς ἀποτελοῦν τοὺς δύο πόλους τῆς σκέψεως καὶ τοῦ βαθύτερου στοχασμοῦ, μεταξύ τῶν ὁποίων διαζάγεται κάθε ὑψηλὸν ἀγώνισμα τῆς φιλοσοφίας.

Ὁ φιλόσοφος εἶτε ἀπὸ τὸν χῶρον τῶν ἰδεῶν ἐκκινῶν, εἶτε ἐκ τῆς ἐμπειρίας ὀρμώμενος, μέσα εἰς τὴν πνευματικὴν μήτραν τῆς φιλοσοφίας, προκειμένου διὰ τὸν Θεόν, θὰ καταλήξει εἰς τὴν αὐτὴν διαπίστωση, ἐκφραζόμενος μὲ τὸ «κινοῦν ἀκίνητον» ἢ μὲ τὸ «ὑπέρτατον ἀγαθόν». Καὶ καθὼς τὸ «ὑπέρτατον ἀγαθόν» τοῦ Πλάτωνος χαρακτηρίζει αὐτὸν ὡς θεῖον, κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον καὶ τὸ «κινοῦν ἀκίνητον» τοῦ Ἀριστοτέλους ἐγγυᾶται τὴν εὐσέβειαν τοῦ Σταγίριτου φιλοσόφου, ὁ ὁποῖος ἐπ' οὐδενὶ λόγῳ δύναται νὰ θεωρηθεῖ ἄθεος ἢ αἱρετικός.

Ὁ Ἀριστοτέλης προχριστιανικῶς ἄλλωστε, διατύπωσε τὴν ἀπορίαν του περὶ τοῦ ὄντος, ἐάν δὲ ἡ ζωὴ του κατ' οἰκονομίαν, κατὰ τὸ δεύτερον ἡμισυ αὐτῆς ἐτοποθετεῖτο στὰ πρῶτα χριστιανικὰ χρόνια, εἶναι βέβαιον ὅτι εἰς τὴν προηγούμενην ἀπορίαν του θὰ ἀπαντοῦσε ὁ ἴδιος ὡς καὶ ὁ Πλάτων μὲ τὸ «εἶδομεν τό φῶς τό ἀληθινόν, Χριστόν τόν ὄντα Θεόν, ᾧ καὶ πιστεύομεν, ἀσιγήτως λατρεύοντες Αὐτόν».

Αὐτὸν τὸν Χριστόν ἅς δοξάσωμεν καὶ ἡμεῖς σήμερα, μετέχοντες εἰς τὸν χορὸν τῶν Ἀγγέλων, ἄδοντες καὶ ψάλλοντες. Δόξα ἐν ὑψίστοις Θεῷ καὶ ἐπὶ γῆς εἰρήνη ἐν ἀνθρώποις εὐδοκία.

Χριστὸς γεννᾶται δοξάσατε Χριστὸς ἐξ οὐρανῶν ἀπαντήσατε Χριστὸς ἐπὶ γῆς ὑψώθητε Χρόνια Ἑλληνικὰ καὶ Εὐλογημένα.

ΔΙΔΑΓΜΑΤΑ ΑΠΟ ΤΗΝ ΠΕΙΡΑ ΤΩΝ ΑΓΙΩΝ ΜΑΣ.

“Ένα μεγάλο πρόβλημα τῆς ἐποχῆς μας, εἶναι ἡ ἔλλειψη αὐτογνωσίας. Ὁ ἅγιος Νεκτάριος, ἅγιος πού ἐξεμέτρησε τό ζῆν καί ἀνεκνήρυχθη ἅγιος κατά τόν 20 αἰ., σέ εἰδική πραγματεία του μέ τίτλο «Τό γνῶθι σαυτόν», προσεγγίζει τήν ἔννοια τῆς αὐτογνωσίας καί δίνει εὐρύτερες κατευθύνσεις στόν ἔλεγχο τοῦ ἑαυτοῦ μας.

Θά παραθέσουμε ἀπό τήν εἰσαγωγή τοῦ ἔργου αὐτοῦ κάποιες σημαντικές παραγράφους πού συμπεκνώνουν τήν σκέψη τοῦ ἁγίου ἀλλά καί παιδαγωγοῦ ἁγ. Νεκταρίου, ἀφοῦ τό ἔργο αὐτό τό ἔγραψε κατά τήν περίοδο πού ἦταν Διευθυντής στήν Ριζάρειο Σχολή. Τά ἀποσπάσματα αὐτά λόγω τῆς θέσης τους στήν εἰσαγωγή, μποροῦν νά κατανοηθοῦν χωρίς τήν πλήρη παράθεση τοῦ συλλογισμοῦ τοῦ ἁγίου, γιατί τά κεφάλαια τοῦ βιβλίου εἶναι ἐκτεταμένα καί μιᾶ ἀποσπασματική ἀνάγνωση δέν δίνει τό πλῆρες νόημα.

Γράφει λοιπόν¹:

«Αὐτοί πού ἔφτασαν νά γνωρίσουν τόν ἑαυτό τους, ἐπαινοῦνται στίς παροιμίες ὡς σοφοί. Ὁ παροιμιστής Σολομών λέγει "Οἱ δέ ἑαυτῶν ἐπιγνώμονες σοφοί" (Παρ. 13,10) καί συμβουλεύει λέγοντας "γνώρισε τόν ἑαυτό σου καί προχώρει στά διανοήματα τῆς καρδίας σου ἀλάνθαστος".

Τήν ἀνάγκη τῆς ἐπίγνωσης τοῦ ἑαυτοῦ μας, δίδαξε καί ἡ Ἐρησκέια καί ἡ Φιλοσοφία. Ὁ Θαλῆς ὁ Μιλήσιος, ὡς βάση κάθε ἀρετῆς, ὥρισε τό 'γνῶθι σαυτόν', δηλαδή τήν ἐπίγνωση τοῦ ἑαυτοῦ μας. Καί τό μαντεῖο τῶν Δελφῶν "τό γνῶθι σαυτόν" τό κατονόμασε πρῶτο καί σπουδαιώτατο ἀπ' ὅλα, ἐπίτευγμα τῆς ἀληθινῆς

ἐπιστήμης. Ὡστε γίνεται φανερό ὅτι ἡ ἐπίγνωση τοῦ ἑαυτοῦ μας ἀποβαίνει βάση κάθε ἀρετῆς καί σοφίας. Ἄν λοιπόν, τό "γνῶθι σαυτόν" μᾶς τό ἐπιβάλλει ἡ γνωστική μας ἰκανότητα ὡς θεῖο νόμο πού ἔχει χαραχθεῖ στή διάνοια, ὀφείλουμε νά τόν σεβόμαστε καί ἔχουμε καθήκον νά τόν τηροῦμε, ὡς ὄντα λογικά καί ἠθικά ἐλεύθερα.

Ὁ ἄνθρωπος, πού ἔχει ἐπίγνωση τοῦ ἑαυτοῦ του, γνωρίζει τά καθήκοντά του πρὸς τόν ἑαυτό του, πρὸς τόν πλησίον του καί πρὸς τόν Θεό. Κατανοεῖ ὅτι ἡ εὐσέβεια, ἡ δικαιοσύνη, ἡ ἀλήθεια καί ἡ ἀντικειμενική γνώση πρέπει νά τοῦ εἶναι τά μόνα προσφιλή καί πολυπόθητα ἀγαθά. Σ' αὐτά τά ἀγαθά, σάν σέ λυδία λίθο πρέπει νά δοκιμάζει ὅλες τίς ἠθικές καί θρησκευτικές του πράξεις.

Ὁ Κλήμης ὁ Ἀλεξανδρεὺς συμβουλεύει ὅταν λέει: "Ἄν θέλεις νά γνωρίσεις τό Θεό, πρόλαβε νά γνωρίσεις πρῶτα τόν ἑαυτό σου". Καί ὁ Μέγας Βασίλειος γνωματεύει: "ἡ ἀκριβῆς ἐπίγνωση τοῦ ἑαυτοῦ σου, ἀρκεῖ γιά νά σέ καθοδηγήσει στήν ἔννοια τοῦ Θεοῦ".

1 Ἅγιου Νεκταρίου, Μητρ. Πενταπόλεως, «Τό γνῶθι σαυτόν». Ἡ γνωριμία μέ τόν ἑαυτό σου, (ἐκδ. σέ ἀπόδοση στήν δημοτική) Χριστιανική Ἐνωση Καβάλας, Καβάλα 2007 (σελ. 12-13)

ΕΙΔΗΣΕΙΣ

Έκδήλωση για τή Μικρασία 1922-2022

Τό Σάββατο 26 Νοεμβρίου 2022, ό Σύλλογος Όρθοδόξου Έσωτερικής Έραποστολής «Ό Άπόστολος Παῦλος», πραγματοποίησε έκδήλωση όλων τών συνεργαζομένων χριστιανικών Σωματείων πού δραστηριοποιούνται υπό τήν εύλογία τής άδελφ. Θεολόγων «Ζωή», στήν αίθουσα «Άπόστολος Παῦλος» τοῦ άνωτέρω συλλόγου. Θέμα:100 χρόνια άπό τή Μικρασιατική καταστροφή».

Τό πρόγραμμα περιελάμβανε τρεις όμιλίες. Ή πρώτη μέ όμιλήτρια τής κ. Ζωή Γκενάκου, τ. έπίκουρη Καθηγήτρια τοῦ Παν/μίου Κρήτης, μέ θέμα «Ή Μικρασιάτισσα στόν πόνο καί τή δημιουργία». Ή δεύτερη άπό τόν Φιλόλογο καί διδ. Φιλοσοφίας κ. Ίωάννη Τσέντο, Ύπεύθυνο καί Δ/ντή Σύνταξης τοῦ περ. «ΑΚΤΙΝΕΣ»μέ θέμα: «Γιά μιá καλύτερη κατανόηση τής Μικρασιατικής Καταστροφής» καί ή τρίτη άπό τήν κ. Ναυσικά Έσσαΐ-Κασιμάτη, μέ θέμα: «Αποσοσύνης αντίσταση».

Ή φιλόλογος κ. Αΐκατερίνη Καρναβέζου-Ίωαννίδου, ανέγνωσε τό αφήγημα τής Μ. Άνθίμου «Τό ..ξένο σπιτικό» πού έχει δημοσιευτεί στό παρελθόν στό περιοδικό τής άδελφ. Εὐσέβεια «Ζωή τοῦ Παιδιοῦ».

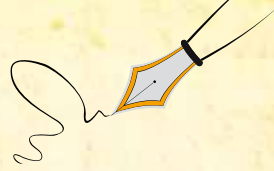
Ή όλη έκδήλωση, έμπλουτίστηκε μέ τραγούδια καί σκοπούς άπό τήν Μικρασία τά όποία παρουσίασε ή χορωδία καί όρχήστρα τής Χριστιανικής Φοιτητικής Ένώσεως (Χ.Φ.Ε.).

Τήν όλη έκδήλωση εκκείσε μέ τόν πρέποντα τρόπο καί τόνο ό Προϊστάμενος τής άδελφ. «Ζωή», άρχιμ. Βασίλειος Μπλάνας.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ ΕΤΟΥΣ 2022

- **ΣΧΟΛΙΑ:** τ. 642: σ. 5-6, τ. 643: σελ. 33-34, τ. 644: σελ. 65-66, τ. 645: σελ. 97-98
- **ΚΕΙΜΕΝΑ έσωφ.:** τ. 642: Ι.Θ. Κολιτσάρα (παρατηρήσεις εκπαιδευτικών καί γονέων) – τ. 643: Gordon Allport, Τό άτομον καί ή θρησκεία του – τ. 644: George Horton, Ή κατάρα τής Άσίας, (Ιωνία καί άγ. Πολύκαρπος Σμύρνης) – τ. 645: Ήλιος Βενέζης (γιά Μικρασία) – τ. 646: ιδιόμελον έσπερινού Χριστουγέννων.
- **Κείμενα διάφορα:** τ. 642: Ύμνος Γρηγορίου του Θεολόγου, σελ. 14 – Ό Γιώργος Θεοτοκάς γιά τή Θρησκεία, σελ. 32 – τ. 643: Είς Βασίλειον τόν Μέγαν (πτωχοπροδρόμου) – τ. 645: Άντίγονος περί πειθαρχίας – τ. 645: Στοῦ καλοῦ τή λεγέωνα, Στ. Μπολέτσι – τ. 646: Άγίου Νεκταρίου, Τό γνώθι σαυτόν, σελ. 158
- **ΑΡΘΡΑ ΘΕΟΛΟΓΙΚΑ:** τ. 642: (†) άρχιμ. **Μαστρογιαννοπούλου Ήλία**, Οί τρεῖς ιεράρχες γιά τόν άνθρωπο, σελ. 1-4, τ. 644: **Μαρκότσης Ίωάννης**, Ό έκκλησιασμός τών μαθητών, σελ. 72-77. τ. 646: **Του ίδιου:** «Άρχων ειρήνης», σελ. 129-132
- **ΙΣΤΟΡΙΚΑ-ΕΠΙΚΑΙΡΑ:** **Γκενάκου Ζωή**, 1922-2022. Ή Μικρασιατική καταστροφή. Τό ξαναζωντάνεμα τής πικραμένης μνήμης, τ. 644, σελ. 67-71 & τ. 645, σελ. 110-114. **Λιαμής Ήλιος**, Παιδεία καί υπόδουλο γένος, τ. 642, σελ. 15-20. **Δημάκης Άνδρέας**, Παναγία ή «Καισαριανή», τ. 643, σελ. 51-53, **του ίδιου**, Ό προφήτης Ήλιος. Ή λατρεία του στίς βουνοκορφές, τ. 644, σελ. 94, **του ίδιου**, Κων/νος Γαρέφης, ό Μακεδονομαχος όπλαρχηγός, τ. 644, σελ. 126-130. **Καλλιανιώτης Ίωάννης**, Ή ιστορική αλήθεια καί τό δίκαιον τών Έλλήνων, τ. 646, σελ. 137-142. **Μπερδαλής Ίωάννης**, Άν τότε ή κοσμική σοφία συναντούσε τόν Χριστό, τ. 646, σελ. 156-157. **π. Μποροβίλος Γεώργιος**, Ή Χριστιανική Άδελφότης «Ευσέβεια» τής Σμύρνης. Μνημόσυνο στα έκατό χρόνια από τήν καταστροφή (1922-2022), τ. 645, σελ. 103-109. **Χρονόπουλος Νικόλαος**, Κρυφό Σχολειό καί μαρτυρίες, τ. 645, σελ. 115 – 119
- **ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΑ-ΔΙΔΑΚΤΙΚΗ:** **Foerster Friedrich**, Ή αυτοαγωγή του εκπαιδευτικού, τ. 643, σελ. 54-56. **Άραβανής Γεώργιος**, Οί τρεῖς ιεράρχες ως παιδαγωγοί, τ. 642, σ.7-10. **Γκενάκου Ζωή**, Οργάνωση σχολικής γιορτής, τ. 646, σελ. 143-148. **Κακαβούλης Άλέξανδρος**, Άγάπη καί μίσος. Ή φωτεινή καί σκοτεινή πλευρά, τ. 644, σελ. 78-80, **του ίδιου:** Όρθόδοξη χριστιανική παιδεία, τ. 646, σελ. 133-136. **Λιβάνης Παρασκευάς**, Τό sudoku, ή εξέλιξη τών μαγικών τετραγώνων, τ. 646, σελ. 149-155. **Παλούκας Παῦλος**, Ή έκκλησία έναντι τών φυλετικών καί κοινωνικών διακρίσεων, τ. 643, σελ. 45-47. **Παπαθανασόπουλος Δημ.**, Οί έπίκαιροι όδηγοί σοφίας καί άλτρουΐσμου, τ. 642, σελ. 11-13. **Του ίδιου:** Ό άκανθώδης κοινωνικός βίος καί ή έπιλογή του πρακτέου, τ. 643, σελ. 48-50. **Μηλίσης Γεώργιος**, Παιδί καί πειθαρχία, τ. 642, σελ. 21-27, **Του ίδιου:** Ένισχύστε τήν αυτοεκτίμηση του παιδιου σας, τ. 644, σελ. 85-90. **Ρίζος Κων/νος**, Ή αυθεντία στην Έκπαίδευση, τ. 644, σελ. 81-84 **Ριμπάς Ευστάθιος**, Ή βία στο σχολειό, τλ. 644, σελ. 91-93, **Του ίδιου:** Έλευθερία καί ύπακοή, τ. 645, σελ. 121-124. **Σπανός Γεώργιος**, Βησσαρίων ό Άγαθωνίτης ως παιδαγωγός, τ. 645, σελ. 99-102. **Τσαγκαρλή-Διαμάντη Εύαγ.**, Ή έννοια τής ευθύνης ως βασικός θεσμός τών κοινωνιών, τ. 643, σελ. 35-44.
- **ΒΙΒΛΙΟΠΑΡΟΥΣΙΑΣΕΙΣ-ΒΙΒΛΙΟΚΡΙΤΙΚΗ:** τ. 642, σελ. 30-32. τ. 643, σελ. 59 – 64
- **ΕΠΙΣΤΟΛΕΣ:** τ. 642, σελ. 28. τ. 645, σελ. 125
- **ΕΙΔΗΣΕΙΣ:** τ. 642, σελ. 29, τ. 643, σελ. 57-58, τ. 646, σελ. 159

Άξίζει νά διαβάσετε

Τò μηνιαίο Ὁρθόδοξο Χριστιανικό Περιοδικό με τὴν ἱστορία τῶν 100 χρόνων του κοντὰ στὸν ἑλληνικό λαό.

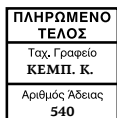
Περιοδικό με ἱστορία μεγαλύτερη τῶν 50 ἐτῶν, ποὺ ἀπευδύνηται στὴ γυναίκα, στὴν πνευματικὴ καὶ κοινωνικὴ τῆς παρουσία.

Τò περιοδικό γιὰ τὴν Ἐπιστήμη, τὰ Γράμματα καὶ τὴν Τέχνη, με τὸ ἔνδοξο παρελθὸν καὶ τὸ δυναμικό “παρῶν” στὶς μάχες του κατὰ τοῦ ὕλισμοῦ καὶ τῆς ἀπιστίας.

Νεανικό περιοδικό τῆς “Χριστιανικῆς Φοιτητικῆς Ἐνώσεως” – με τὸν ἐνθουσιασμό τῆς νεότητος καὶ τὴ σφραγίδα τῆς πίστης καὶ τῆς παιδείας.

Τò μηνιαίο παιδικό περιοδικό ποὺ κυκλοφορεῖ ἀπὸ τὸ 1946 – ἓνας πολὺτιμος πνευματικὸς φίλος γιὰ τὰ Ἑλληνοπούλα.

ΕΚΔΟΣΕΙΣ

Χριστιανικής Ένώσεως Έκπαιδευτικών Λειτουργών

- Σπυρ. Καλλιάφα:**
 ΤΟ ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΟ ΠΡΟΒΛΗΜΑ ΤΗΣ ΓΕΝΕΤΗΣΙΟΥ ΟΡΜΗΣ _____ 3,00 €
 ΕΘΝΙΚΗ ΠΑΡΑΔΟΣΙΣ, ΦΥΣΙΚΟΜΑΘΗΜΑΤΙΚΑΙ ΕΠΙΣΤΗΜΑΙ & ΠΑΙΔΕΙΑ _____ 3,00 €
 ΤΑ ΠΕΝΤΕ ΠΡΩΤΑ ΠΑΙΔΙΚΑ ΕΤΗ έκδοσις Γ΄ _____ 5,00 €
- Γ. Θ. Κολιτσάρα:**
 ΠΑΡΟΙΜΙΑΙ ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΛΑΟΥ τόμοι Β΄ & Γ΄ έκαστος _____ 6,00 €
 Η ΑΠΑ ΓΡΑΦΗ ΔΙΑ ΤΟ ΠΑΙΔΙ ΚΑΙ ΤΗΝ ΜΟΡΦΩΣΙΝ ΤΟΥ _____ 3,00 €
 Ο ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΟΣ ΗΓΕΤΗΣ _____ 10,00 €
- Β. Χαραλαμποπούλου:**
 Η ΣΧΟΛΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ _____ 3,00 €
 Η ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗ ΑΝΑΓΕΝΝΗΣΙΣ ΤΟΥ ΥΠΟΔΟΥΛΟΥ ΕΛΛΗΝΙΣΜΟΥ _____ 3,00 €
 ΤΟ ΠΑΙΔΙΚΟ ΚΑΙ ΕΦΗΒΙΚΟ ΒΙΒΛΙΟ _____ 3,00 €
- Μ. Debesse:**
 ΣΤΑΘΜΟΙ ΑΓΩΓΗΣ _____ 5,00 €
- G. Allport:**
 ΤΟ ΑΤΟΜΟΝ ΚΑΙ Η ΘΡΗΣΚΕΙΑ ΤΟΥ _____ 6,00 €
- Ίωάν. Άντωνίου:**
 ΠΩΣ ΠΡΕΠΕΙ ΝΑ ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΖΟΜΕΝ ΤΑΣ ΑΣΘΕΝΕΙΑΣ ΤΩΝ ΠΑΙΔΙΩΝ ΜΑΣ ΑΠΟ
 ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΗΣ ΑΠΟΨΕΩΣ _____ 3,00 €
- ΠΡΑΚΤΙΚΑ ΣΥΝΕΔΡΙΩΝ ΤΗΣ Χ.Ε.Ε.Λ.:**
 ΤΑ ΕΛΛΗΝΟΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΑ ΙΔΑΝΙΚΑ ΕΙΣ ΤΗΝ ΠΑΙΔΕΙΑΝ ΜΑΣ _____ 6,00 €
 Η ΜΟΡΦΩΣΙΣ ΤΗΣ ΠΡΟΣΩΠΙΚΟΤΗΤΟΣ _____ 6,00 €
 Η ΨΥΧΑΓΩΓΙΑ ΩΣ ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΟΝ ΠΡΟΒΛΗΜΑ _____ 6,00 €
 Ο ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟΣ ΕΙΣ ΤΗΝ ΕΠΟΧΗΝ ΤΟΥ _____ 6,00 €
 Η ΠΡΟΣΩΠΙΚΟΤΗΣ ΤΟΥ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟΥ _____ 6,00 €
 ΟΔΗΓΗΤΙΚΗ, ΚΥΒΕΡΝΗΤΙΚΗ _____ 6,00 €
 ΤΑ ΟΠΤΙΚΟΑΚΟΥΣΤΙΚΑ ΜΕΣΑ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑΣ _____ 6,00 €
 ΑΝΘΡΩΠΙΣΜΟΣ ΚΑΙ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΑ _____ 6,00 €
 ΠΑΡΑΔΟΣΙΣ ΚΑΙ ΠΡΟΟΔΟΣ _____ 6,00 €
 ΤΟ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΚΟΝ ΠΝΕΥΜΑ ΕΙΣ ΤΗΝ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΙΝ _____ 6,00 €
 ΘΕΜΕΛΙΩΔΕΙΣ ΑΞΙΕΣ ΣΤΗΝ ΠΑΙΔΕΙΑ _____ 6,00 €
 Η ΕΘΝΙΚΗ ΜΑΣ ΤΑΥΤΟΤΗΤΑ _____ 6,00 €
 ΣΥΓΧΡΟΝΟΙ ΠΡΟΣΑΝΑΤΟΛΙΣΜΟΙ ΣΤΗΝ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΠΑΙΔΕΙΑ _____ 6,00 €
 ΙΔΕΟΛΟΓΙΑ ΚΑΙ ΠΑΙΔΕΙΑ _____ 6,00 €
 ΠΑΙΔΕΙΑ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΚΑΙ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ _____ 6,00 €
 Η ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΠΑΙΔΕΙΑ ΤΟΥ ΜΕΛΛΟΝΤΟΣ _____ 6,00 €
 Η ΚΡΙΣΗ ΣΤΗΝ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΠΑΙΔΕΙΑ _____ 6,00 €
 ΠΡΟΣΩΠΟ ΚΑΙ ΠΑΙΔΕΙΑ _____ 6,00 €
 ΠΑΓΚΟΣΜΙΟΠΟΙΗΣΗ ΚΑΙ ΠΑΙΔΕΙΑ _____ 6,00 €
 ΑΝΑΤΟΜΙΑ ΤΩΝ ΣΧΟΛΙΚΩΝ ΑΠΟΤΥΧΙΩΝ _____ 6,00 €
 ΝΕΕΣ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΕΣ ΚΑΙ ΑΓΩΓΗ ΤΗΣ ΝΕΟΛΑΙΑΣ _____ 10,00 €
 ΔΙΑΣΤΑΣΕΙΣ ΤΗΣ ΣΥΜΒΟΥΛΕΥΤΙΚΗΣ ΠΑΡΕΜΒΑΣΗΣ ΣΤΟ ΣΧΟΛΕΙΟ _____ 10,00 €

